

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

JANA HRUNKOVÁ

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Fenomén vztahovosti z perspektivy depresivně laděného
člověka**

Jana Hrunková

Jednooborová psychologie

Studium: prezenční

Vedoucí práce: PhDr. Oldřich Čálek, CSc.

Praha 2012

Prague College of Psychosocial Studies

**The phenomenon of relatedness from the perspective of
those suffering depression**

Jana Hrunková

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PhDr. Oldřich Čálek, CSc.

Praha 2012

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem vztahovosti u depresivně laděného člověka z pohledu daseinsanalýzy. Daseinsanalýza umožňuje nereduktivní přístup k člověku a specificky lidským fenoménům. Výzkumná sonda provedená kvalitativní analýzou prostřednictvím využitím fenomenologicko-hermeneutické metody ukázala některé podobnosti v prožívání vztahových možností respondentů. Společným jmenovatelem jsou zejména nekvalitní vztahy v primární rodině, jež ovlivnily sebepojetí depresivních osob, jakož i další narušené vztahové možnosti, které depresi prodlužují. Depresivní onemocnění v jistých ohledech narušuje některá existenciální určení. Jsou to zejména spolubytí, svoboda, vina a časovost.

Klíčová slova: Deprese, daseinsanalýza, existenciály, fenomény, Fenomenologicko-hermeneutická metoda, kvalitativní analýza rozhovorů.

Abstrakt:

This BA Thesis deals with the phenomenon of the relatedness concerning persons attuned on depression from daseinsanalytic point of view. Daseinsanalysis enables a non-reduced approach to person and specific human phenomena. The research probe, which was made by qualitative analysis using the phenomenological-hermeneutical method, shows some similarities in experiencing of possibilities in relationships of respondents. The common denominator are, in particular, poor-quality relationships in the immediate family, which influenced the self-concept of those suffering with depression, as well as possibly disturbed possibilities in relationships, which makes depression longer. In some considerations, the depressive disorder disturbs some existential distinctions. This is especially the case with with-being, freedom, guilt and temporality.

Key words: Depression, daseinsanalysis, existential, phenomenon, phenomenological-hermeneutical method, qualitative analysis of talk.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem řádně citovala všechny použité prameny.

V Praze, dne 20. 8. 2012

Podpis:

Poděkování:

Mé poděkování patří zejména vedoucímu této práce, váženému panu PhDr. Oldřichu Čálkovi CSc., který mi byl po celou dobu psaní cenným rádčem, i oporou. Děkuji Vám, pane docente za důvěru, kterou jste do mého tématu vložil, i za ochotu, se kterou jste mě doprovázel.

Touto cestou děkuji také Mgr. Magdaleně Kot'ové za konzultaci, kterou mi ochotně poskytla. Dále děkuji všem účastníkům výzkumné sondy, bez kterých by práce nemohla vzniknout, i všem doktorům, zaměstnancům kliniky ESET, kteří mi byli při volbě respondentů nápomocni.

Svému muži Karlovi děkuji za jeho podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická část	9
1.1 Nástin daseinsanalytického pohledu na člověka	9
1.2 Spolubytí.....	13
1.3 ‚Bytí sebou‘ a neurčité ‚ono se‘	15
1.4 Neurčité ‚ono se‘ a autentické ‚bytí sebou‘ v kontextu lidské smrtelnosti	17
1.5 Svědomí a autentické ‚moci být‘	19
1.6 Vina	20
1.7 Depresivně laděný světavztah v daseinsanalýze	22
1.8 Depresivní onemocnění z pohledu klinické psychologie	25
1.8.1 Léčba poruch nálady	27
2 Výzkumná část.....	28
2.1 Metodologické východisko výzkumné sondy – fenomenologicko hermeneutická metoda	28
2.2 Analýzy rozhovorů	30
2.2.1 Rozhovor se slečnou G.	30
2.2.2 Rozhovor s panem V.	33
2.2.3 Rozhovor s paní E.....	37
2.2.4 Rozhovor s paní A.	40
2.3 Souhrnná analýza rozhovorů	42
2.4 Diskuse.....	44
Závěr	48
Literatura	49
Příloha	51

Úvod

Depresivní onemocnění patří v dnešní době mezi nejrozšířenější psychická onemocnění. O depresi často informují média a na její léčbu se zaměřuje velká část psychofarmaceutické produkce. Symptomatické projevy depresivního onemocnění lze shrnout do několika charakteristických doprovodných jevů, které se obecně užívají v diagnostice deprese.

Cílem mé práce je však zabývat se podrobněji fenoménem, který je neodmyslitelně provázán s každou lidskou bytostí žijící ve světě, tedy i s depresivně laděnou existencí. Tímto fenoménem jsou mezilidské vztahy, respektive vztahovost každého jednotlivého člověka.

Za vznikem této práce stojí vědomí, že mezilidské vztahy významně ovlivňují duševní zdraví lidí i jejich sebeprožívání. Za doprovodu a podpory váženého vedoucího mé bakalářské práce, pana PhDr. Oldřicha Čálka, CSc. jsem se zaměřila na prožívání vztahovosti právě z hlediska depresivně laděného člověka.

Práce je psána v duchu daseinsanalýzy. Z Daseinsanalytického hlediska řadíme vztahování se k druhým lidem, i k sobě samému k existenciálu spolubytí. Tento existenciál je provázán s několika dalšími existenciály a fenomény, o nichž píše v jednotlivých kapitolách teoretické části, stejně jako o existenciálech, souvisejících s depresivním naladěním.

Výzkumná část je provedena kvalitativním způsobem, za použití fenomenologicko-hermeneutické metody výkladu, jejíž podklad tvoří polostrukturované rozhovory. Jedná se o sondu do prožívání vztahových možností čtyř depresivně laděných lidí.

Mým záměrem je nahlédnout do vztahovosti depresivních pacientů a lépe tak pochopit, případně také zvýraznit některé významnosti, které se v rámci sondy objeví. Mou snahou není dospět k obecným závěrům. Naopak jde o to, zahlédnout u jednotlivých osob jedinečné momenty popřípadě to, v čem se zkoumaní jednotlivci podobají, což právě daseinsanalytický přístup velmi dobře umožňuje.

1 Teoretická část

1.1 Nástin daseinsanalytického pohledu na člověka

Daseinsanalýza, jakožto fenomenologicko hermeneutická metoda zastává zcela odlišný pohled na člověka, nežli pohledy dlouhodobě přetrvávající. Husserl zdůrazňuje, že fenomenologie je specifickým filosofickým a myšlenkovým postojem, metodou, jejíž hlavním úkolem je odhlédnout od dosavadního způsobu vědeckého myšlení.¹ Tradice převládajícího pojetí člověka se odvozuje od Aristotela a v novější době je silně ovlivněna formulací René Descarta.² V Descartovském pojetí spatřujeme člověka jako souhrn elementů, mezi nimiž existují vztahy a spojení, která tak vytvářejí celek. Lidská bytost je v přírodovědeckém pojetí v nejzazší formě redukována na organismus, jehož existence je vázána na jednotlivé dílčí mechanismy uvnitř tohoto organismu. Na mechanistické pojetí živého, tedy i lidské existence poukazuje již Heidegger a hovoří o nutnosti osvobození se od takového chápání života.³

V karteziánské tradici, jež se výrazně odráží v současné psychologii, je kladen důraz na obecné vlastnosti dílčích charakteristik subjektu, jako je chování, prožívání či vnímání. Mnohé psychologické výzkumy, jak uvádí Petr Rezek, samy často vycházejí z předpokladu, že zkoumána je věc, jež je společná všem přístupům. Odkud se bere tato víra? Další současnou tendencí, nad kterou se příliš nespekuluje, je dospět k jednotě výzkumů. Rezek proto doporučuje spojovat nikoliv v metapohledu, ale v ponoření se do východisek, neboli dostat se k věcem samým.⁴ „*Jen v nich může problesknout ono společné, daleko spíše v nich než ve výsledcích*“⁵

Anna Hogenová poznamenává, že k fenomenologickému poznání je potřeba naučit se rozeznat tzv. urprezenci a aprezenci. Urprezenci nazývá původní, jedinečné setkání s věcí. Setkání, v němž se věc dává sama ze sebe. Aprezence je dávnou vzpomínkou na urprezenci, která je vždy změněná nánosem platností, z krytí retencí.

¹ Srv. HUSSERL, E. *Idea fenomenologie*. Přel. Tomáš Dimter. Praha: Oikoymehn, 2001, s. 30.

² Srv. RŮŽIČKA, J. *Ego-analýza. Kritická studie*. Praha: Triton, 2010, s. 19.

³ Srv. HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 278.

⁴ Srv. REZEK, P. *Fenomenologická psychologie*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: PBtisk, 2008, s. 38.

⁵ Tamtéž, s. 38.

Jedná se tedy o něco, časem a zkušenostmi změněného.⁶ Na to je potřeba brát zřetel při posuzování věcí. K tomu, abychom zabránili zjevení věci v nějakém falešném světle, nám pomáhá transcendentální epoché. Tento důležitý pojem zavedl do fenomenologie Edmund Husserl a znamená jakési uzávorkování všech dosavadních mínění o dané věci, neboli zdržení se úsudku. (Epoché znamená „zdržení se úsudku“ a transcendentální znamená „apriorní“, tedy „předzkušenostní“).⁷ Jedná se tedy o schopnost nechat na sebe věc působit dříve, než ji začneme reduktivně zařazovat do předem vytvořených schémat či předobrazů, které jsme si utvořili na základě dřívějších zkušeností.

Oldřich Čálek se ve své knize *Skupinová daseinsanalýza* k pojetí člověka z pozice fenomenologicky hermeneutické metody vyjadřuje v následujícím smyslu: naše pojetí se neztotožňuje s převládajícím pohledem na člověka jako jednoho z mnoha živočišných druhů. Naopak říká, že přírodní způsob bytí není člověku vlastní, člověk je z něj vykloněn.⁸ Heidegger v pojednání *O Humanismu* podotýká: „*Tělo člověka je bytostně něco jiného než zvířecí organismus.*“⁹ A dále dodává „*Skutečnost, že fyziologie a fyziologická chemie může přírodovědecky zkoumat člověka jako organismus, není žádným důkazem toho, že v tomto „organičnu“, to znamená vědecky vysvětleném těle, spočívá bytost člověka.*“¹⁰ Heidegger v těchto spisech, stejně jako ve svém stěžním díle *Bytí a čas* zdůrazňuje, že bytost člověka je obsažena v jeho ex-sistenci.¹¹

Lidská bytost se na rozdíl od živočichů vyznačuje rozumějším odstupem a tím, že vůči všemu v tomto světě, včetně své vlastní existence, má určitý vztah.¹² Lidský rozumějíci odstup je umožněný fenoménem řeči. Řeč nazývá Oldřich Čálek první přirozeností člověka, a dodává: „*Užijeme-li formulace, že lidská existence je život, který si rozumí, je pro naše pojetí člověka klíčové právě ztotožnění žití a rozumění.*“¹³ Toto ztotožnění je pro novost námi zastávaného pojetí člověka klíčové. Dosavadní způsob myšlení počítal s jakýmsi přírodně živočišným způsobem života

⁶ Srv. HOGENOVÁ, A. *Jak pečujeme o svou duši?* Praha: Universita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2009, s. 20.

⁷ Srv. Tamtéž, s. 19.

⁸ Srv. ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 33.

⁹ HEIDEGGER, M. *O humanismu*. Přel. Petr Kurka. Praha: Ježek, 2000. s. 16.

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Srv. Tamtéž.

¹² Srv. ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 33.

¹³ Tamtéž.

člověka, jakožto primárně pudově a instinktivně řízeného tvora, který je dodatečně socializován. Zde je patrná neslučitelnost evolucionismu s fenomenologicko-hermeneutickým pohledem. Čálek zdůrazňuje, že: „*Lidský život je natolik srostlý s porozuměním (tj. se smyslem), že chápat člověka jako živočicha znamená násilnou abstrakci a redukci.*“¹⁴

Odlišnost chápání člověka se ukazuje též v pojetí lidské motivace. Z kartesiánské filosofie a darwinismu vychází představa o člověku, jenž je řízen potřebami primárními a sekundárními, nižšími a vyššími či vrozenými a získanými, těmto potřebám také slouží. Z našeho hlediska je pojem potřeby nahrazen fenoménem možnosti, která je spojena se svobodou rozhodování. To, co je z hlediska přírodovědecké psychologie chápáno jako primární, tělesné potřeby se z hlediska porozumění jeví jako tělesné oblasti lidských možností. Čálek píše: „*každá lidská možnost má vždy svou neoddělitelnou tělesnou součást, ale zdaleka od ní není určena v celé své plnosti. Základní je především to, jak konkrétní živý člověk této tělesné oblasti rozumí, jak k ní přistupuje.*“¹⁵

Čálek dále uvádí, že mnohoznačnost potřeby je dobře patrná na sexualitě. Zejména zamyslíme-li se nad tím, jak určité porozumění takzvané primární potřebě aktivizuje a určuje také její naléhavost a důležitost, což je dobře viditelné na proměnlivosti významu sexuality v průběhu lidské historie. Srovnáme-li sexualitu v době křesťanského středověku, kdy byla výrazně omezována, s dnešní konzumní a hédonistickou dobou, kdy je sexualita masivně a uměle stimulována, spatříme významné rozdíly v chápání této potřeby.¹⁶

Výše citovaný autor k problematice výstižně poznamenává: „*Dnešní doba sexualitu neustále vydražďuje a její nevázané uspokojování chápe jako nejvyšší žádoucí, ba prestižní záležitost. Kdo v tomto směru neobstojí, je pokládán za méněcenného. Sexuality je zneužíváno mj. v reklamě, ale i jinak.*“¹⁷ Pro tuto práci považuji za užitečnou také poznámku, že nadužívání sexuality zaplňuje prázdnotu dnešního člověka vzniklou znehodnocením citových vztahových možností a s tím související nudou.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 35, 36.

¹⁶ Srv. Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž, s. 37.

Věřím, že tento nástin odlišnosti *daseinsanalytického* pohledu na člověka od těch, které v dnešní době přetrvávají a převládají, je pro určitou základní představu dostačující, přesto, že by se ve výčtu rozdílů dalo jistě pokračovat.

1.2 Spolubytí

Člověk, jakožto pobyt (Da-sein) žije vždy ve světě spolu s druhými. To znamená, že bytí ve světě se odehrává vždy jako spolubytí. Heidegger v této souvislosti uvádí: „Svět pobytu je spolusvět. ‚Bytí ve‘ je spolubytí s druhými. Jejich nitrosvětské bytí o sobě je spolupobyt.“¹⁸

„Druzí“ zde ovšem nejsou míněni jako všichni ostatní mimo mne, z nichž já se vylučuji. Druzí jsou spíše těmi, od nichž se většinou nelišíme a mezi které patříme.¹⁹

Boss uvádí, že na lidské spolubytí lze nazírat jako na společné zdržování se u týchž věcí našeho společného světa, přičemž každý jednotlivý člověk realizuje svůj vlastní pobyt, jenž má společný s druhými lidmi, svým vlastním, universálním způsobem.²⁰

Osamocenost je deficientním modem spolubytí.²¹ Boss se k tomu vyjadřuje: „Osamělý může být jen ten člověk, jehož bytí je vyznačeno „původním spolubytím s druhými“, kteří jsou s ním stejní.“²² Boss dále v této souvislosti vyjadřuje přesvědčení, že člověk je v dnešní době více osamělý, než kdykoliv dříve.

K lidskému spolubytí přísluší fenomén starosti. „Být jeden pro druhého, proti druhému, bez druhého, jeden druhého mít, nemít spolu nic společného, vzájemně se o sebe nestarat, jsou možné způsoby starání.“²³ Jedná se o mody bytí, s nimiž se setkáváme zcela běžně, každý den. Charakterizují každodenní a průměrné spolubytí. Starost ve spolulidském okruhu se nazývá péče.

Heidegger vyzdvihuje zejména dvě extrémní možnosti starosti vůči druhému, tzv. zaskakování a předběh. V prvním případě se jedná o přebírání toho, co je třeba obstarat, za druhého. Druhý je odsunut do pozadí, aby následně mohl to, co bylo obstaráno převzít jako hotové, případně to zcela odmítnout. Tento druh péče je nebezpečný z důvodu možného vzniku závislosti a manipulace, přičemž si ovládaný své závislosti nemusí být vědom. Tato starost se týká spíše každodenního bytí ve světě.

¹⁸ HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 148.

¹⁹ Srv. Tamtéž.

²⁰ Srv. BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie. Vybrané kapitoly I. a II.* Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985, s. 64.

²¹ Srv. HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 150.

²² BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie. Vybrané kapitoly I. a II.* Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985, s. 63.

²³ HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 151.

Naproti tomu předbíhající, přípravná péče je případem starání, které za druhého nezaskakuje, nýbrž jej v jeho existenciálním ‚moci být‘ předbíhá proto, aby následně starost jako takovou nechalo na něm samotném.²⁴ Heidegger k tomu dodává: „*Toto starání, které se bytostně týká starosti ve vlastním smyslu – tzn. existence druhého – a nikoli nějakého co, jež je obstaráváno, dopomáhá druhému k tomu, aby se stal ve své starosti sám sobě průhledným a pro ni volným.*“²⁵ Jedná se o způsob péče, který je možno spatřit například v psychoterapii, ve vztahu terapeuta k pacientovi.

Ve spolubytí je obsaženo porozumění druhým, jako původní, existenciální způsob bytí, které předchází znalostem. Vzájemné rozumění a obeznámenost se zprvu pohybuje v dimenzi toho, co pobyt ve spolubytí s druhými nachází a obstarává ve světě, ve svém okolí a každodennosti. Jelikož se ale starání většinou odehrává v deficientních, či indiferentních modech jako je lhostejnost vzájemného míjení, je nejprve potřeba vzájemného seznamování, aby mohlo dojít k bytostné obeznámenosti s druhými. Proniknutí a přiblížení se k druhým je ale obtížné, pokud se vzájemná obeznámenost ztrácí v modech skrývání, zdrženlivosti a přetvářky.²⁶

²⁴ Srv. HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 152.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Srv. Tamtéž, s. 154.

1.3 ‚Bytí sebou‘ a neurčité ‚ono se‘

Vzájemné obstarávání je charakteristické také obavami či starostmi o vzájemnou rozdílnost. Ta se může projevovat například starostmi, jak se druhým vyrovnat, nebo je dohonit, či naopak udržet před druhými náskok a nechat je pod sebou. Heidegger toto shrnuje: „*‚Bytí spolu‘ – jakkoliv je mu to skryto- je znepokojeno starostí o tento odstup. Existenciálně vyjádřeno, má charakter odstupů.*“ A v zápětí dodává: „*V tomto odstupě, jenž patří ke spolubytí, je však obsaženo: pobyt jakožto každodenní ‚bytí spolu‘ je v podřízenosti druhým.*“²⁷

Druhými Heidegger nemíní nikoho určitého, jedná se o kohokoliv, každý je zde zastupitelný. Za důležitou v tomto ohledu považuje nenápadnou, spolubytím nepozorovaně přijatou, nadvládu druhých. Tím, že říkáme „ti druzí“, se pouze snažíme zakrýt vlastní příslušnost k nim. Kdo tu je, nejsme my sami, ani ti druzí, nebo my všichni dohromady, ale jedná se o neutrum, o neurčité ‚ono se‘.

Rozdílnost lidí často mizí při cestování veřejnými dopravními prostředky, nebo také při nakupování. Lidé se v takových situacích stávají nenápadnými a neurčitými. V těchto chvílích neurčité ‚ono se‘ zejména rozvíjí svou vlastní diktaturu. Tedy pohoršuje nás to, co je obvykle shledáváno jako pohoršující, líbí se nám to, co se většinou líbí, a v určitých situacích se chováme tak, jak se od nás očekává. Neurčité ‚ono se‘ předepisuje každodenní způsob bytí. Základní, existenciální charakteristikou neurčitého ‚ono se‘ je průměrnost. „*Tato průměrnost, která předznamenává, čeho se můžeme a smíme odvážit, bdí nad každou výjimkou, která by se mohla vynořit. Každé vyniknutí je bez hluku potlačeno. Vše originální je do druhého rána ohlazeno jako něco již dávno známého.*“²⁸ Veřejnost má ve všem pravdu a určuje veškerý výklad světa. Neurčité ‚ono se‘ člověku umožňuje, aby se na ně stále odvolával a tím se zbavoval vlastní zodpovědnosti. Neurčité ‚ono se‘ jednotlivému člověku v jeho každodenním bytí odlehčuje a vychází mu vstříc, zvláště tehdy, pokud má tendence k ledabylosti a lehkomyšlnosti a tímto vycházením vstříc vlastně zároveň upevňuje svoji nadvládu. „*Neurčité ‚ono se‘ je existenciál a patří jako původní fenomén k pozitivní struktuře pobytu.*“²⁹

²⁷ HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoyomenh, 2008, s. 156.

²⁸ Tamtéž, s. 157.

²⁹ Tamtéž, s. 159.

Pobyt ve své každodennosti je sebou v modu neurčitého ‚ono se‘, to rozlišujeme od autentického ‚bytí sebou‘, neboli výslovně uchopeného ‚bytí sebou‘. Pobyt je rozptýlen v modu neurčitého ‚ono se‘ a jeho úkolem je sám sebe najít.³⁰

³⁰ Srv. Tamtéž, s. 156 – 159.

1.4 Neurčité ‚ono se‘ a autentické ‚bytí sebou‘ v kontextu lidské smrtelnosti

Nyní bych zde ráda alespoň částečně poodkryla, jak daseinsanalýza nazírá na lidskou smrtelnost a sní spojenou úzkost. Heidegger charakterizuje smrt jako možnost naprosté nemožnosti pobytu. „*Smrt se tak odhaluje jako nejvlastnější, bezvztažná, nepředstižná možnost.*“³¹ V momentě, kdy se pobyt narodí, je také do této možnosti vržen. Této své vrženosti, která vždy směřuje ke smrti, si z počátku pobyt není zcela vědom. Vrženost do smrti se naléhavěji odhaluje v rozpoložení úzkosti. „*Úzkost ze smrti je úzkost „z“ nejvlastnějšího, bezvztažného a nepředstižného ‚moci být‘. To, z čeho máme úzkost, je samo ‚bytí ve světě‘.*“³²

Neurčité ‚ono se‘ pohlíží na událost smrti jako na událost, která jednou přijít musí (umřít se musí), ale zatím se nás netýká. Smrt je chápána jako něco neurčitého, co nás zatím neohrožuje, neboť je to v nedohlednu. Tím neurčité ‚ono se‘ brání tomu, aby se v člověku probudila odvaha k úzkosti ze smrti. „*V úzkosti ze smrti je pobyt postaven před sebe sama a zakouší svou vydanost nepředstižné možnosti.*“³³ K čemu nabádá neurčité ‚ono se‘ je lhostejný klid vůči faktu, že se umírá. Taková lhostejnost odcizuje člověka od jeho nejvlastnějšího, bezvztažného ‚moci být‘. Bytí ke konci se tak odehrává v modu zastírání a uhýbání před smrtí.³⁴

Na rozdíl od nevlastního způsobu bytí si autentické bytí k smrti nemůže tuto možnost možností zakrývat, či před ní uhýbat. Naopak je potřeba nalézt takové momenty, které by zpřístupnily rozumění bytí jako bytí k uvedené možnosti. Toto bytí k možnosti, o němž hovoříme, Heidegger označuje jako předběh k možnosti. Pobyt v tomto předběhu musí smrti, jako nejvlastnější možnosti, rozumět neoslabeně, plně ji rozvinout a zároveň také vydržet. Bytí k této možnosti otevírá člověku jeho nejvlastnější ‚moci být‘. „*Pobyt je autenticky sebou samým jen tehdy, jestliže se sám za sebe této možnosti otevře.*“³⁵

Možnost smrti je nepředstižná a jako taková napomáhá pobytu porozumět nejzazší možnosti existence - vzdát se sebe samé. Úzkost je rozpoložení, ve kterém je pobyt postaven před možnost zániku vlastní existence.³⁶

³¹ HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 287.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž, s. 290.

³⁴ Srv. Tamtéž, s. 289 - 291.

³⁵ Tamtéž, s. 300.

³⁶ Srv. Tamtéž, s. 296 - 302.

Charakteristiku autentického bytí k smrti Heidegger shrnuje takto: „*Předběh odhaluje pobytu ztracenost v neurčitém ‚ono se‘ a staví ho před možnost být sebou, a to primárně bez opory v obstarávající péči druhých, být sebou ve strhující, iluzí neurčitého ‚ono se‘ zbavené, faktické, sebejisté a sebeúzkostné svobodě ke smrti.*“³⁷

³⁷ Tamtéž, s. 302.

1.5 Svědomí a autentické ‚moci být‘

Svědomí je dle Heideggera něčím, co člověka vyzývá k autentickému způsobu bytí. Pobyt je na počátku ztracen v neurčitosti ‚ono se‘ a aby mohl být autenticky sebou, musí být sám sobě ve své možné autenticitě ukázán. Svědomí pobytu něco odemyká, dává mu něco na srozuměnou. Svědomí je voláním. Volání je modus řeči. Volání svědomí vyzývá pobyt k jeho nejvlastnějšímu ‚moci být sebou‘. Této výzvě může pobyt odpovědět posloucháním. Rozumět tomuto volání, této výzvě, znamená chtít mít svědomí.³⁸ „*Voláním svědomí je zasaženo ‚bytí sebou v neurčitém ‚ono se‘ obstarávajícího spolubytí s druhými.*“³⁹ Volání svědomí pomíjí pobyt tak, jak je chápán ostatními ve světě i sebou samým. V momentě, kdy si výzva k ‚bytí sebou‘ vynucuje pozornost, dochází ke zhroucení neurčitého ‚ono se‘. ‚Bytí sebou‘ zbavené tak útočiště a úkrytu je přivoláno k sobě samému.

Svědomí promlouvá výhradně v modu mlčení, tím nutí pobyt ke zmlknutí a naslouchání sobě samému. I přes neurčitost obsahu volání nelze přehlédnout, s jakou jistotou volání svědomí míří na svůj cíl.⁴⁰

³⁸ Srv. HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 305, 306.

³⁹ Tamtéž, s. 310.

⁴⁰ Srv. Tamtéž, s. 301, 311.

1.6 Vina

Vina je lidským existenciálem. Je spojena zejména s možnostmi lidské existence. Člověk je ve svém životě obdařen možnostmi, z nichž musí neustále volit, mezi kterými se musí neustále rozhodovat. Čálek podotýká, že svobodné rozhodování se odvíjí od lidské konečnosti. Člověk je dále omezen svou tělesností, ale také vržeností, to znamená situací a poměry, do kterých se narodil. „*Má-li uhájit svou existenci, o kterou mu vždy již jde, musí z lidských možností a výzev ze strany jsoucích věcí vybírat tak, aby to odpovídalo jeho možnosti být sám sebou.*“⁴¹ Možnost být sám sebou je spojena s autentickým způsobem bytí. Člověk je plně odpovědný za svá rozhodnutí a své volby. V momentě, kdy se člověk rozhodne pro jednu z možností, opomíjí a obětovává ty ostatní. To je otázka viny a svědomí. „*Odpovědný člověk nechává svůj čas spotřebovat tím, co je mu vlastní.*“⁴² V případě, že tak neučiní, provinuje se vůči sobě a svému bytostnému založení, což následně vyvolává pocity viny.⁴³

Jak bylo řečeno výše, rozhodování se odvíjí od lidské konečnosti. Lidská smrtelnost je tzv. možnost možností. Z vědomí smrtelnosti se vyvíjí úzkost, tato úzkost pramení ze strachu ztráty existence. Lidská existence žije v neustálém zadlužení vůči možnostem, s nimiž se setkává, nikdy není možné naplnit veškeré životní možnosti. V případě, že se člověk rozhoduje autenticky, podle svých individuálních životních vodítek, je schopen svůj dluh vůči možnostem unést. Ovšem v případě neautentického, tedy nevlastního rozhodování, kdy se člověk nechává strhnout tzv. veřejným anonymem (das Man), může být jeho zadluženost ohrožující, ve smyslu vzniku patologických pocitů viny a případného psychického onemocnění.⁴⁴ Gion Condrau hovoří o tzv. původní provinilosti (Schuldig-Sein), z níž se vyvíjí veškeré pozdější pocity viny. Z toho vyplývá také skutečnost, že se při vynakládání svého života této provinilosti někdo dopouští více a jiný méně.⁴⁵ „*Z daseinsanalytického hlediska je člověk vždy již vinen, dluží-li něco svému dasein.*“⁴⁶ Provinilost existence začíná narozením a končí smrtí. Existenciální vina se odráží ve svědomí. Dle Heideggera svědomí předvolává člověka ze ztracenosti z neurčitého

⁴¹ ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 127.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Srv. Tamtéž.

⁴⁴ Srv. Tamtéž.

⁴⁵ Srv. CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie*. Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998, s. 171.

⁴⁶ Tamtéž, s. 173.

„ono se“ (das Man) zpět k sobě samému, k vlastní provinilosti. „*Rozumět tomuto volání znamená volit – nikoliv však svědomí, které jako takové volit nelze, nýbrž ‚mít svědomí‘ jakožto svobodu pro nejvlastnější provinilost. Rozumět výzvě značí: chtít mít svědomí.*“⁴⁷

Pro tuto práci považuji za vhodné zmínit stručně kazuistiku, kterou ve své knize uvádí Oldřich Čálek. Jedná se o případ pacientky, která se v mládí pod vlivem matčiny manipulace rozhodla, že neuskuteční své profesní plány, protože by ji odvedly od matky, která si ji přála mít u sebe. Tím sice zamezila provinilosti vůči matce, ale provinila se vůči sobě a smyslu svého života. V důsledku toho, že obětovala, co jí bylo vlastní, trpěla později iracionálními pocity viny, které přecházely až do deprese. Ani psychoterapie, kterou podstoupila ve zralém věku, jí nemohla ztracené možnosti vynahradit. Rozhodnutí zůstat u matky nebylo jí vlastní a svobodné. Čálek v této souvislosti poznamenává, že: „*svobodné a každému člověku vlastní je osamostatnit se od rodičů*“⁴⁸ Důležité v této situaci je, že matka byla dostatečně silná, aby dceru uvolnila ze svého područí, v opačném případě by se jednalo o jinou situaci. Dcera ovšem matčino ocenění přesto nikdy nezískala. Matka ji do konce svého života považovala za nezodpovědnou a nedbalou. Oběť, kterou dcera přinesla, se tedy jeví jako zbytečná. Svědomí pacientky bylo vedeno falešným hlasem.⁴⁹

Často se stává, že je člověk důsledkem strachu z izolace závislý na hodnocení a mínění druhých lidí. Ovšem ten, kdo se rozhoduje vzhledem ke své možnosti být sám sebou, uznává tuto možnost i u druhých lidí, a mínění „veřejného anonyma“ nechává v pozadí.

Součástí údělu lidské existence je také oběť, nutnost vzdát se něčeho důležitého pro něco významnějšího. I to odkazuje k odpovědnosti za výběr toho, čemu dlužíme a čemu věnujeme to nejcennější, co máme, náš životní čas.⁵⁰

⁴⁷ HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008, s. 325.

⁴⁸ ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 128.

⁴⁹ Srv. Tamtéž.

⁵⁰ Srv. Tamtéž, s. 129.

1.7 Depresivně laděný světavztah v daseinsanalýze

Condrau uvádí, že depresivně laděný světavztah bývá propojen zejména s některými existenciálními. Jsou jimi otevřenost, nastavenost, časovost a prostorovost, dále spolubytí, tělesnost a v neposlední řadě smrtelnost.⁵¹

Otevřenost světa je u depresivního člověka velmi zúžená. Depresivní člověk se stahuje ze světa do izolace. Vyhýbá se aktivitám, ztrácí zájem o lidi i věci kolem sebe. Stává se uzavřeným a nepřístupným.

Časovost ve všech třech dimenzích, tedy minulosti, současnosti i budoucnosti, není depresivnímu člověku otevřena rovnoměrně, jako je tomu u člověka zdravého. Budoucnost je natolik zatížená, že v ní nelze spatřovat naději. Současnost nelze smysluplně naplnit, neboť depresivní člověk svou současnost mívá a zároveň lituje prázdných možností minulosti.⁵² Boss v souvislosti s časovostí hovoří také o pocitech provinilosti, které jsou pro melancholickou existenci typické. „*Není pro ně dáno nic současného, co by jim dokázalo říci ještě také něco jiného než to, co k nim promlouvá o jejich provinilosti. Neméně otřesená je i jejich budoucnost, je zúžená, zacloněná na úzkostné očekávání zničení vlastní osoby a světa.*“⁵³ Pocity viny, sebeobžaloby, úzkosti a pochyby to vše se podílí na celkovém stavu zoufalství, které depresivní existence prožívá.⁵⁴

Melancholik se zdržuje u toho, co je bývalé a navyklé, v prostorovosti, která je mu důvěrně známá. Opustit domov je pro něj obtížné. Depresivní člověk potřebuje pořádek, proto se obává překročení hranic, které může být ohrožující a spojené se ztrátou jeho pořádku. Melancholik se snaží nenechat nic náhodě. „*Pro melancholika je pořádek pevná určenost a fixovanost, avšak znamená i strnulost, nepohnutost, pasivitu. Elan vital se ztratil.*“⁵⁵

Melancholik se obvykle zdržuje ve vztazích, které lze označit jako korektní. Na jedné straně je distancovaný, na straně druhé napomáhá blízkosti. Bytí melancholika v mezilidských vztazích je, pokud nepřerostou do izolace, bytím pro druhé. Takový člověk žije pro lidi okolo sebe, pro své blízké, jen ne pro sebe. Je typickým

⁵¹ Srv. CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie*. Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998, s. 104.

⁵² Srv. Tamtéž, s. 105, 106.

⁵³ BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie. Vybrané kapitoly I. a II.* Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985, s. 300.

⁵⁴ Srv. CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie*. Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998, s. 105.

⁵⁵ Tamtéž, s. 106.

příkladem zastupující péče, kterou popisuje Heidegger. Na jedné straně se stahuje do izolace, na druhé straně se osamocení obává, neboť neumí být sám pro sebe.

Tělesné schéma je duševní záležitostí, píše Hogenová.⁵⁶ Čálek zdůrazňuje „*Tělesnost je rovněž nedílnou dimenzí každého rozumějícího vztahu člověka, včetně a především vztahu s druhými lidmi.*“⁵⁷ Tělesnost depresivního člověka je omezená, či strnulá.⁵⁸ Ružička uvádí, že depresivně laděný člověk prožívá svou tělesnou přítomnost jako nic neznamající, v nekonečnosti plující nicotnosti.⁵⁹

V případě tzv. larvované deprese se její příznaky mohou skrývat za údajným somatickým onemocněním. Nezřídka se lze u depresivních lidí setkat také s hypochondrickou nastaveností.⁶⁰

Deprese ovšem snad nejvýrazněji poukazuje k existenciální smrtelnosti. Depresivně laděný světavztah je opakem autentického, svobodného naplňování vlastních životních možností. Není zde patrné ani sebenaplnění ani sebeodvícení se do budoucnosti. Melancholik takto předčasně umírá.⁶¹ „*Toto umírání, manifestující se v konečném efektu sebevraždou, není vůbec šťastné. Je znehodnocením toho, co očekáváme od bytí-k-smrti.*“⁶²

Boss se zamýšlí nad důvodem, proč u nemocných depresí dochází tak často k sebevraždě a hovoří o dvou případech, kdy se tomu tak děje. Prvním případem je situace, kdy člověk k existenciální možnosti smrti přichází nesvobodně, bez vůle, jako k poslednímu možnému východisku z nesnesitelného uvíznutí (die Erstarrung). Nezřídka se ovšem odehrává i případ, kdy sebevražda pramení z posledního, svobodného rozhodnutí, které je pro danou existenci ještě možné.⁶³ „*Na základě toho lze pochopit také to, proč tento druhý typ nemocných okamžiky mezi rozhodnutím k suicidu a jeho dokonáním prožívají jako obšťastňující moment svobody.*“⁶⁴

⁵⁶ Srv. HOGENOVÁ, A. Příspěvek k filosofii těla. In RŮŽIČKA, J. (ed.). *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006.

⁵⁷ ČÁLEK, O. Tělesnost a psychosomatika z hlediska dasinsanalýzy. In RŮŽIČKA, J. (ed.). *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006.

⁵⁸ Srv. CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie*. Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998, s. 107.

⁵⁹ Srv. RŮŽIČKA, J. *Péče o duši v perspektivách psychoterapie*. Praha: Triton, 2003, s. 217.

⁶⁰ Srv. CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie*. Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998, s. 107.

⁶¹ Srv. Tamtéž, s. 107, 108.

⁶² Tamtéž, s. 108.

⁶³ Srv. BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie*. Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985, s. 302.

⁶⁴ Tamtéž.

Endogenní melancholici se dle Bosse vyznačují tím, že zaostávají od dětství za svými životními možnostmi natolik, že nebyli sto rozvinout své existování do vlastního, plného a autentického sebe-bytí. „*Trvale a v krajní míře zapírali svou svéráznost (die Eigenart), protože se nikdy neodvážili hazardovat s přízní svých nejbližších.*“⁶⁵

⁶⁵ Tamtéž.

1.8 Depresivní onemocnění z pohledu klinické psychologie

Deprese se řadí mezi tzv. poruchy nálady neboli afektivní poruchy. Základními komponentami těchto poruch jsou manické, depresivní či smíšené epizody. Z hlediska četnosti výskytu duševních onemocnění zaujímá depresivní onemocnění nejvyšší příčku.

Anton Hertik v souvislosti s diagnostikou afektivních poruch poukazuje na zásadu multidimenzionálnosti. Při komplexní diagnostice deprese je dobré brát zřetel nejen na klinický dojem a sebehodnocení pacienta, ale využít též některé testové, například projektivní metody.⁶⁶ Heretik uvádí například tyto psychodiagnostické metody:

Sebeposuzovací škály a dotazníky deprese: *BDI – Beck Depression Inventory* (Beck, 1961). Je nejstarší a nejpoužívanější subjektivní škálou deprese. Nebo *Wechsler Depression Scale* (H. Wechsler, 1974), měřící: postoje a city, fyziologické procesy a objektivně pozorované chování. Mezi objektivně posuzovací škály patří například: *HAMD – Hamilton Psychiatric Rating Scale for Depression* (Hamilton, 1960), využívaná při hodnocení efektu farmakoterapie. Z projektivních metod je možno uvést *Rorschachovu metodu*, případně *Kresbu lidské postavy (Figure drawing test)*.⁶⁷

Dle Svobody lze etiopatogenezi deprese charakterizovat jako multifaktoriální, z čehož z biologických faktorů hrají u deprese podstatnou roli monoaminy noradrenalin, dopamin a serotonin. Jedná se o transmitery, které jsou spojeny strukturálně i funkčně a vzájemně se ovlivňují.

Genetické faktory jsou výrazněji patrné u bipolární afektivní poruchy, přesto ale, jak naznačují studie dvojčat či molekulárněgenetické studie, je i u depresivní poruchy genetická komponenta významná.

Psychosociální faktory jsou podstatné zejména v počáteční fázi onemocnění, při opakovaných epizodách nebývá jejich vliv tak zřetelný.⁶⁸

⁶⁶ Srv. HERETIK, A., HERETIK, A. jr. a kol. *Klinická psychologia*, Nové Zámky: Psychoprof, 2007, s. 251.

⁶⁷ Srv. Tamtéž, s. 254.

⁶⁸ Srv. SVOBODA, M., ČEŠKOVÁ, E., KUČEROVÁ, H. *Psychopatologie a psychiatrie*. Praha: Portál, 2006, s. 202, 203.

Rita L. Atkinson dělí symptomatické projevy deprese do čtyř skupin na emoční, kognitivní, motivační a tělesné symptomy.

1. Emoční symptomy: smutek
2. Kognitivní symptomy: negativní sebepojetí, špatné soustředění, zhoršená paměť
3. Motivační symptomy: snížená aktivita, nezájem o aktivity
4. Tělesné symptomy: výkyvy chuti k jídlu, poruchy spánku, zvýšená citlivost k bolesti⁶⁹

Mezinárodní klasifikace nemocí - MKN-10 rozlišuje depresivní poruchu (F32) či rekurentní depresivní poruchu (F33) dle její závažnosti:

- Lehká depresivní fáze
- Středně těžká depresivní fáze
- Těžká depresivní fáze

Pro diagnostiku depresivní epizody vymezuje MKN-10 tato kritéria:

- skleslá nálada
- snížení energie a aktivity, pokles zájmů
- zhoršení koncentrace pozornosti
- unavitelnost
- snížené sebevědomí a důvěra
- pocity viny a bezcennosti
- pesimistický náhled na budoucnost
- myšlenky na sebepoškození a sebevraždu
- poruchy spánku
- snížená chuť k jídlu⁷⁰

Svoboda píše, že poměrně časté jsou též somatické potíže, jako bolesti hlavy, bolesti na hrudi, bolesti v zádech, či závratě.

Depresi doprovází také příznaky úzkosti – pocity vnitřního napětí a hrozícího nebezpečí.⁷¹

⁶⁹ Srv. ATKINSON, R. L. *Psychologie*. Přel. Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Břejlová. 2. akt. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 540.

⁷⁰ Srv. MKN-10. *Duševní poruchy a poruchy chování*. Praha: Psychiatrické centrum, 2006, s. 148.

1.8.1 Léčba poruch nálady

Biologická léčba

Elektrokonvulzivní terapie je v současné době využívána jen při farmakorezistentních depresích a mániích s vysokým rizikem suicida a při nezvladatelném nepokoji.

Fototerapie probíhá za použití silného bílého světla, kterému je pacient vystavován v ranních hodinách.

Farmakoterapie

Antidepresiva ovlivňují zejména deficity v hladině serotoninu, noradrenalinu a dopaminu. V současné době mezi nejvyužívanější patří antidepresiva III. generace působící na základě vychytávání jednoho z monoaminů – serotoninu (SSRI, SARI), noradrenalinu (NARI) či dopaminu (DARI).⁷²

Psychoterapie

Psychoterapeutickou léčbou deprese se zabývá více psychoterapeutických směrů, například psychodynamické přístupy, kognitivně-behaviorální přístup, či daseinsanalytický přístup.

Heretik uvádí následující tři kritéria pro indikaci psychoterapie při depresivním onemocnění dle Kendyho a spol. (2004): Závažnost stavu,

preferenci pacienta, dostupnost psychoterapie. Jako další kritérium je možno uvést strukturu osobnosti a komorbiditu.⁷³

⁷¹ Srv. SVOBODA, M., ČEŠKOVÁ, E., KUČEROVÁ, H. *Psychopatologie a psychiatrie*. Praha: Portál, 2006, s. 205.

⁷² Srv. HERETIK, A., HERETIK, A. jr a kol. *Klinická psychologie*, Nové Zámky: Psychoprof, 2007, s. 258.

⁷³ Srv. Tamtéž, s. 263.

2 Výzkumná část

2.1 Metodologické východisko výzkumné sondy – fenomenologicko hermeneutická metoda

Čálek ve své knize *Skupinová daseinsanalýza* pojednává o fenomenologicko hermeneutické metodě. Úvodem se zabývá významem názvu, respektive slovního spojení, z něhož se název skládá. Hermeneutika je nauka o způsobech, cílech a uplatnění výkladu. Hermeneutická metoda tedy spočívá ve výkladu. Slovem „fenomenologicky“, obsaženém v názvu metody je určeno, jak je výklad zaměřen.⁷⁴ Patočka o fenoménu pojednává jako o ukazujícím se jsoucnu, což znamená, že věci, které jsou, jsou také zjevné.⁷⁵ „*Celý náš život se odehrává v samém ukazování se věci a v naší orientaci mezi nimi, náš život je ustavičně do hloubky určen tím, že věci se ukazují a že se ukazují ve svém celku.*“⁷⁶ Čálek uvádí „*V ohnisku pozornosti fenomenologicky hermeneutické metody stojí fenomény lidské existence tak, jak se sami ze sebe ukazují, tj. bez předběžné redukce na něco, co lze měřit, spočítat a manipulativně předvídat.*“⁷⁷ Těmito fenomény jsou například svoboda, láska či vztahovost. Je patrné, že takové fenomény nelze měřit, aniž by nebyly zbaveny své bezprostřední lidské platnosti. Je však možné jim kvalitativně porozumět, pokud je vyložíme z hlediska jejich smyslu, významu a souvislosti s jinými fenomény.⁷⁸

Metoda je ve fenomenologii chápána jako cesta, na níž není předběžně stanoven cíl. Člověk na tuto cestu vstupuje oproštěn od představ, s čím by se mohl setkat. Vzdává se tak předběžného, metodicky řízeného rozvrhu skutečnosti. Je otevřený tomu, co teprve přijde, co se samo ze sebe ukáže. Jinak řečeno, člověk se nechává vést tím, co se samo ukazuje, aniž by to přizpůsoboval předem vytvořené představě a ustanovenému postupu.⁷⁹

V duchu výše popsané fenomenologicko hermeneutické metody bylo postupováno při výkladu rozhovorů v rámci výzkumné sondy, v druhé části práce. Předpokladem ke správnému porozumění rozhovoru je přirozená, neboli komplexní řeč, v níž je obsažena tzv. komplexní zkušenost. Tuto zkušenost též můžeme nazvat

⁷⁴ Srv. ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 29.

⁷⁵ Srv. PATOČKA, J. *Pěče o duši II*. Praha: Oikoyomenh, 1999, s. 195.

⁷⁶ Tamtéž, s. 165.

⁷⁷ ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 29.

⁷⁸ Srv. Tamtéž.

⁷⁹ Srv. Tamtéž, s. 30.

přirozenou. Přirozená je v tom smyslu, že není narušena či rozložena redukcí a abstrakcí, jež jsou typické pro umělé pojmové modely a konstrukty. Původní komplexní zkušenost je jedinečná a nelze ji oddělit od osoby, která ji učinila. Ovšem je možné ji sdělit i sdílet. Přirozená řeč se vyznačuje tím, že umožňuje člověku jí vždy nějak bezprostředně rozumět, aniž by k tomu bylo zapotřebí zvláštní průpravy. Důležité je, že komplexní řeč, spolu s komplexní zkušeností tvoří společnou půdu pro vzájemné dorozumění.⁸⁰ Posлуhač se při výkladu rozhovoru nechává oslovovat významy, které k němu v řeči promlouvají. Některé významy mohou být skryté, proto je užitečné zdržet se úsudku, neboli transcendentální epoché, o čemž jsme hovořili výše. To posluchači umožňuje nedopouštět se chybných interpretací. Významy se samy objeví později, v čisté podobě. Umělé vytváření interpretací či konstruktů by bylo při výkladu chybou, jak víme, fenomenologie zůstává u věcí samých. V rozhovoru se tedy držíme pouze toho, co je nám sdělováno.

Při Výběru respondentů bylo určující děle trvající, depresivní onemocnění. Pohlaví či věk, není pro tuto výzkumnou sondu podstatným kritériem, neboť se zde nejedná o žádná statistická zjištění, nýbrž o kvalitativní analýzu vztahovosti čtyř jedinečných a neopakovatelných lidských bytostí.

Podklad pro uplatnění fenomenologicko hermeneutické metody tvoří polostrukturované rozhovory, které byly v rámci zachování etického rozměru výzkumu nahrány a zpracovávány na základě souhlasu jednotlivých respondentů. Pro zachování anonymity účastníků výzkumné sondy byla některá osobní data změněna.

Rozhovory jsou v prepisech zbaveny přebytečného slovního balastu. Obsah rozhovorů je zachován a nezměněn. Charakteristický ráz mluvy jednotlivých respondentů byl taktéž zachován.

⁸⁰ Srv. ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 78.

2.2 Analýzy rozhovorů

2.2.1 Rozhovor se slečnou G.

Slečna G. je na první pohled sympatická mladá žena, která při rozhovoru mluví tišším hlasem a projevuje známky nedůvěry v sebe samu častým klopením očí. Ve slovním projevu je nedostatek sebedůvěry patrný nejen z obsahu, ale též v metakomunikačních prvcích, v nichž je obsažena poměrně častá sebeironie. Ta se projevovala úsměvem v momentech, kdy slečna G. hovořila o svých problémech i domnělých nedostatcích. Přes to, že se jednalo o klamné zlehčování negativních pocitů, lze se domnívat, že jí tato schopnost může poskytnout též určitý odstup od vlastního prožívání.

Respondentka si je zcela vědoma, že prožívá svůj život ne-vlastním způsobem. Vlekoucí se psychické onemocnění jí neumožňuje být tak, jak by si ona sama přála, tj. aby mohla svobodně odpovídat svým životním možnostem. V několika momentech se dotýká svých přání, která jsou pro ni nesplnitelná. ... *“já bych třeba hrozně chtěla chodit do volejbalu, nebo někam zajít sportovat a být mezi těma normálníma lidma, ale nikdy se tam neodvážím. Protože jsou tam ti normální lidi, kteří se mě zeptají, kam chodíš do školy a tak“* ... *„Je vlastně snazší zůstat sama.... Ale někdy si připadám tedy strašně sama no.“*

Nevlastní způsob bytí, jenž je provázaný s depresivním onemocněním, (nemoc vlastně popisuje stav, který lze nazvat také jako ne-moci-být), způsobuje respondentce pocity vlastní nedostatečnosti. Taková nespokojenost se sebou samým a svým životem postihuje člověka, který si je vědom toho, že adekvátně neodpovídá na své životní možnosti, že tyto možnosti v podstatě promarnuje. Slečnu G. tedy nyní trápí uvíznutí v bludném kruhu.

To, co slečnu G. odlišuje od pana V. a paní A. je zřejmě její mládí, skrze které si uvědomuje, že se její život ubírá pesimálním směrem. Ovšem motivem je jistě také životní energie, která může, ale nemusí, být s věkem spojená a projevuje se schopností sebereflexe a nespokojeností, jež respondentka vyjadřuje.

Jako nadějný aspekt pro slečnu G., vnímám přítomnost pozitivně emocionálně zabarvených slov v rozhovoru, typu ... *“já miluju kolečkové brusle.“*, poukazujících na stále přítomnou emocionální angažovanost ve vlastním životě.

Vztahové možnosti lze v případě slečny G., charakterizovat spíše jako narušené, nežli uzavřené. U této mladé ženy je patrný pozitivní vztah k lidem. Navazování a udržování mezilidských vztahů je jí částečně umožněno. Jejím tématem se zdá být

spíše opět problém prožívání sebe sama ve vztahu k druhým lidem. Problematické se jeví původní nastavení, které G. získala ve své primární rodině, kde zřejmě převládaly vypjaté vztahy a nervozita. *“s nimi mluvím radši jen po telefonu... je tam taková nervozita pořád. Já tam přijedu a hned mám chuť se otočit a jet zpátky do Prahy“*... Ukazuje se, že rodinné prostředí působilo na slečnu G. jako devastující a znehodnocující prvek. ... *“Já už když jsem byla na psychiatrii v Brně, ... tak když jsem přijela na víkend třeba domů, tak mi začlo bejt hned tak mizeně, že jsem utíkala zpátky do té nemocnice.... Po těch čtyřech a půl měsících mě propustili a já jsem věděla, že když půjdu zpátky domů, tak to bude úplně to samý, že ty čtyři měsíce prostě neměly vůbec žádný smysl“*...

Vzhledem k duševním problémům prošla G. řadou psychiatrických a psychoterapeutických zařízení, v nichž navazovala kontakty s lidmi obdobně nemocnými. Takovým známostem přikládá omezený význam, neboť prostředí léčeben se jí nezdá být totožné s prostředím reálného, spontánního světa. Vzhledem k tomu se cítí být nyní, na prahu dospělého, samostatného života znejistěná ve schopnosti navazovat mezilidské vztahy. *„Já vůbec nevím, jestli umím navazovat vztahy s normálníma lidma.“* Strach z nepřijetí druhými lidmi a pocity méněcennosti jsou opět silným průvodcem na cestě do izolace, která je pro respondentku bezpečnější alternativou, nežli vystavení se případným hrozbám.

Slečna G. se zatím brání představě, že by ji mohl někdo přijímat a akceptovat takovou, jaká ve své přirozenosti je. To jí činí velké obtíže v partnerských vztazích. ... *“Já se pořád ptám, jestli mě má ten dotyčný rád a pořád si připadám strašně hnusná a odporná a vůbec prostě nevěřím tomu, že se mu můžu líbit.“* ... *“já si stále říkám, proč by mě měl mít někdo rád, když mi teď bude dvacet tři a mám důchod, nemám školu, nemám práci,... Já prostě sama sebe strašně nesnáším.“*

Této slečně patrně v rodině nikdy nebyla poskytnuta bezmezná přijímající láska, která v dítěti nastolí pocit vlastní jedinečnosti a víry v to, že si lásku ostatních lidí bezpodmínečně zaslouží. Proto není schopna naslouchat a přijmout autentické vyjádření náklonnosti blízké osoby, aniž by se v zápětí nevracela k vlastní nejistotě o pravosti vyjádření.

Přesto, že G. touží po autentickém životě, v němž by mohla svobodně naplňovat životní možnosti, brání jí v tom základní nedůvěra ve vlastní osobu a schopnosti. Tato pochybnost jí znemožňuje mít důvěru v bezpečné vztahy a na cestě k lidem ji odrazuje silný strach z odmítnutí.

Současná ztráta životní smysluplnosti způsobuje závislost na partnerovi a je motivem, že slečna G. má tendenci propadat do modu nesvobodného uvíznutí ve vztahu, které Heidegger nazývá propadlostí. Takový druh vztahu je spojen s bytím, které pramení z neschopnosti jedince převzít a naplňovat vlastní životní možnosti a tedy být sám sebou. Taková nesamostatnost a závislost je typická zejména pro vztah dítěte s rodiči, na kterých je emočně závislé. Avšak v partnerských vztazích, které by měly být symetrické, má takové propadnutí škodlivé důsledky. ... *“když se zamiluju... Tak jsem prostě úplně v háji a jsem hrozně závislá na tom partnerovi. Stane se smyslem mého života, protože já žádný jiný smysl života nemám“ ... „A pak najednou mam pro koho žít a můžu něco pro někoho udělat. Což je prostě taky otravný pro ty druhý“ ...*

Z hlediska časovosti je pro slečnu G. charakteristické míjení současnosti. ... *“Jak trávím teď volný čas, to není nic slavného teda.“ ... “Vlastně jsem pořád jenom na počítači, koukám na filmy.“*

Budoucnost pro ni však není zcela uzavřená, hovoří o různých aktivitách, které by ji potencionálně bavily a které provozovala v minulosti. Ovšem i do této roviny prostupuje silné téma vlastní nespokojenosti se sebou. Odpověď na to, zda by chtěla, aby se ohledně vztahů v jejím životě něco změnilo, ukazuje, že respondentka si je vědoma problémů, které jí brání v seberealizaci, a dokáže formulovat představu svého života bez nich, v tom je obsažena naděje na změnu.

2.2.2 Rozhovor s panem V.

Podíváme-li se na rozhovor s panem V., můžeme již v úvodu spatřit, jak tento muž se zahořklou ironií komentuje seznámení svých rodičů slovy „*Bohužel se potkali někde na té stavbě, jak kdysi bylo to NHKG a já to teď musím odtrpět.*“ Jako by říkal: „můj život je již předurčen tímto nešťastným setkáním, já si nyní musím nést nedobrovolně následky“. To, že je člověk počat nezávisle na své vůli, do podmínek, které si též svobodně nevybírání, nazýváme v *daseinsanalýze* vržeností do světa. Novorozeně je tedy vrženo do světa, v němž figurují jisté danosti, které mu do určité míry, zejména na počátku života, dávají mantinely, hranice, jež jeho životní možnosti ovlivňují a také limitují.

Pro autenticky žijícího člověka je ovšem žádoucí, aby dosáhl přijetí své vrženosti s tím, že tyto mantinely může do jisté míry překonat. Například, narodí-li se člověk do chudých poměrů, nemusí to pro jeho život nutně znamenat, že jej prožije v chudobě. Pan V. zde ale poukazuje na seznámení svých rodičů jako na chybu, kterou on nyní musí odtrpět. Jedná se sice o podmínky, za kterých byl přiveden na svět, vržen do světa, ovšem nemusí být pro jeho život určující. Je tedy patrné, že pan V. nyní prožívá svůj život bez plného přijetí vlastní zodpovědnosti za něj. Jinými slovy by se také dalo říct, že jej prožívá v odevzdanosti či apatii.

Apatie, až citový chlad je obsažen i v dalších odpovědích na mé otázky. Pan V. odpovídá suše a spoře bez větších vnějších emocionálních projevů. V odpovědích na otázky týkající se jeho mezilidských vztahů se ukazuje, že vztahové možnosti pana V. jsou velmi uzavřené, jeho přístup k lidem je omezený. Vztahuje se do izolace, nemá přátele, ani jeho manželství se nevyznačuje důvěrou a přátelstvím, pan V. ho komentuje slovy ...*“to není nic radostného.”*

Zdá se, že tématem jeho života je nedůvěra v lidi a mezilidské vztahy. Tato nedůvěra se jeví být právě tím ochromujícím prvkem, který panu V. brání otevřít se vlastním vztahovým možnostem. Nedůvěra v mezilidské vztahy je patrná například v následující části rozhovoru *Komentář pana V. ...všechny vztahy končej vlastně tragicky.*“ Otázka: Máte takovou osobní zkušenost? „*No jistě. Jako nemyslím nějakýma sebevražďama nebo tak, ale myslím, že to až v nějaký nepřátelství a podobně přeroste i když to není třeba v partnerství. Když bychom to rozšířili na tu širší škálu, tak tam prostě je nebezpečí.*“

Uzavřenost vůči lidem a samotářství, provázejí pana V. již od dětství. Zřejmě již jeho vztah s rodiči, který charakterizuje jako chladnější, mohl být motivem pro jeho

stažení se do sebe. Na mou otázku, zda měli jeho rodiče mezi sebou vřelý vztah, odpovídá oklikou „*na to je dost těžké odpovědět, protože at' si to uvědomujeme nebo ne, tak mi v podstatě do života svých rodičů až tak moc nevidíme. My vidíme jen ten povrch a co je tam uvnitř, ...do toho člověk nevidí. Protože, když by v podstatě do toho viděl, tak by do žádnýho manželství nikdy nešel.*“ V této poslední větě je přeci jen obsažen nějaký negativní subjektivní dojem.

Za důležité považuji podívat se též na to, jak pan V. prožívá svůj čas. Zaměříme-li se na současnost, zjistíme, že pan V. nemá během týdne pro sebe téměř žádný volný čas. Je to dáno prací, ve které neustále slouží značné přesčasy, neboť mu zaměstnavatel přiděluje takové množství práce, jaké není možné v běžné pracovní době zvládnout. Pan V. se sice cítí v práci velmi vytížen, což ho také velmi unavuje, ovšem zřejmě mu něco brání v tom, aby tento stav změnil. Víkendy mívá sice pro sebe, ovšem únava mu neumožňuje realizaci aktivit, které by jej mohly naplňovat „...*já ležím a prostě nějak akumuluju. Protože nejsem schopen nic dělat...*“ Ukazuje se, že současné životní možnosti zůstávají panu V. uzavřeny, respektive je mívá. Tok jeho života je omezen na povinnosti a následnou ochromující únavu, přičemž pan V. nehovoří v této souvislosti o nespokojenosti, která by mohla vést ke změně. V jeho slovech je cítit smířenost se situací, emoční angažovanost v jeho projevu chybí.

Minulost v rozhovoru zůstává částečně zahalena, ale z hlediska prožívání volného času u pana V. se žádné velké rozdíly neukazují. Pan V. mluví pouze o některých svých koníčcích, které provozoval v dětství, tyto koníčky ale v období dospívání opouští ... „*To jsem dělal jako dítě, potom už přišla střední škola a už nebyl čas.*“ Respondent dále uvádí, že byl v mládí rodiči hodně vytěžován. Je patrné, že mezi jeho záliby patřila četba. Jak sám podotýká, zřejmě jeho nadprůměrný intelekt jej přivedl již v jedenácti letech ke knihám Dostojevského či Čapka. Ovšem rodiče tuto aktivitu příliš neschvalovali, raději by možná svého syna viděli vykonávat nějakou užitečnou práci ... „*Spíš mi nadávali, že se flákám a čtu si*“ ... Takovým přístupem mohly být devalvovány přednosti i sebevědomí pana V., což se následně mohlo stát motivem pro zanevření na záliby a potenciály, jež většinou u podporovaného a zdravě vychovávaného dítěte vedou k potřebě seberealizace a naplnění těchto potenciálů.

Na otázku, zda by chtěl, aby se ohledně vztahů v jeho životě něco změnilo, odpovídá dotazovaný slovy „*Já už po žádných změnách netoužím.*“ Přesto, že je tato otázka směřována na mezilidské vztahy, vyjadřuje také něco o postoji k budoucnosti.

Dotazovaný vyjadřuje odevzdanost, smířenost se současností. Představa vřelého a naplňujícího vztahu je pro něj něčím neskutečným. Z vyhlídek do budoucna na mne zeje obdobná prázdnota jako z prožívání současnosti i minulosti.

Za významný moment v tomto rozhovoru považuji změnu v otevřenosti a emočním projevu respondenta, jež nastala v momentě, kdy plynule od výpovědi o manželství přešel k výpovědi o své dceři. V jeho hlase jsem slyšela smutek.

Jeho dcera se narodila v manželství, které nebylo původně ani z jedné strany chtěné ... *“Já jsem se nechtěl ženit, nikdy... A manželka po manželství taky zrovna dvakrát netoužila. Pak přišlo dítě a my jsme se rozhodli, že musí v něčem pevném vyrůstat.”* Důvodem jejich sňatku bylo právě početí dítěte. Již v tomto ne zrovna ideálním počátku vzniká předpoklad pozdějších nezdarů. Těsný partnerský vztah, ve kterém neprobíhá vřelá komunikace, kooperace a není v něm obsažen prvek vzájemné důvěry je v dlouhodobém měřítku vztahem spíše ubíjejícím pro oba partnery. Pan V. ovšem v tomto vztahu s manželkou setrvává, neboť má silný citový vztah ke své dceři a nechce ji opustit. Jak sám říká, jeho dcera je mu vším.

Na druhé straně je ovšem patrné, že manželství je pro oba partnery často zdrojem frustrací. Pan V. se po narození dcery, která přišla na svět obtížným a komplikovaným způsobem a od počátku trpěla lehkou mozkovou obrnou, snažil věřit, že je možné její stav nějak zlepšit. Přesto pro něj byla tato událost zřejmě silně traumatizující. Období, kdy jeho dcerka ležela na jednotce intenzivní péče, nedokáže pan V. ani blíže časově vymezit *„Tohleto chce vědomí zastřít, takže si nepamatuju...“* Svou dceru ale navštěvoval pravidelně nehledě na vzdálenost, kterou musel v pozdních večerních hodinách překonávat.

O to nepříznivěji na něj zapůsobila zkušenost, která zřejmě dovršila jeho uzavřenost vůči lidem a nedůvěru k nim. Velmi těžce nesl, že jeho manželka dceři nadávala, jak sám uvádí proto, že ... *“ona tohle není schopná pochopit. Nadávala jí do debilů, do idiotů, když si nemohla zapamatovat látku ve škole. Dcera už potom nevěděla, čím je“*...

Pan V. tedy v současné době prožívá jediný intenzivní citový vztah se svou dcerou. Jeho citový život je jinak velmi omezen, emoční prožívání je možno označit za zploštělé. Respondent prožívá životní události apaticky, bez osobní citové angažovanosti. Je na něm patrná jakási odevzdanost toku událostí, život tedy neprožívá vlastním, autentickým způsobem. Dlouhotrvající depresivní onemocnění je u něj patrně upevňováno léta trvajícím neuspokojivým soužitím s manželkou.

Člověk, který nemá schopnost a sílu žít vlastním způsobem bytí a naplňovat své životní možnosti, se vůči sobě a svým životním možnostem zadlužuje. Pokud se zadluženost vůči sobě stane neúměrnou, mívá to na život člověka mnohdy velmi chorobný vliv.

2.2.3 Rozhovor s paní E.

Paní E. je mladá, sympatická a komunikativní žena, kterou depresivní onemocnění postihlo poprvé. Její život však již poměrně dlouhou dobu neprobíhal ani zdaleka optimálním způsobem. Za dosti zatěžující lze pokládat události, které ji potkaly již v době po narození dcery, tedy asi před deseti až jedenácti lety. O těchto událostech hovoří paní E. ještě předtím, než jsme v rozhovoru přistoupily k samotným otázkám. Zmiňuje se o komplikovaném rozvodu, o který požádala krátce po návratu z Ameriky, kde strávila se svou dcerou asi jeden rok. O okolnostech, které ji přiměly odcestovat brzy po svatbě do Ameriky paní A. nehovořila, avšak zmínila se o tom, že se po rozvodu musela před bývalým manželem skrývat, neboť jí vyhrožoval, že jí jejich dceru unese. To paní E. přimělo k odstěhování se z Prahy do města na severu Čech.

Následně se její život vyvíjel za podmínek, ve kterých se musela sama starat o to, aby vydělala dostatek peněz na živobytí a péči o dítě. Od otce jejího dítěte se jí podpory nedostává, neboť jak uvádí, ... *“on nepracuje a vlastně je alkoholik, takže je to docela těžký no.”*

Paní E. se nikdy nedostávalo pocitu, že by v případě potřeby byla v obstarávání a péči o svou dceru zastoupena. Dlouhodobě žila s vědomím, že se musí neustále snažit a angažovat na tom, aby jejich společný život fungoval bez větších existenčních problémů a zároveň se věnovat výchově dítěte. Paní E. mi sdělila, že se cítí být hrozně opuštěná a na všechno zcela sama, dále dodala, *„Mám teda dceru, ale vychovávám jí sama, všechno musím řešit sama a vim, že prostě nežiju normálně, tak jako ostatní lidi.“* Její život tedy probíhal zejména v modu obstarávání a její svobodné prožívání a naplňování životních možností bylo dlouhodobě upozaděno. V důsledku zadluženosti vůči sobě rostl pocit nesvobody a zvyšovala se nespokojenost s vlastním životem.

Oporu paní E. nenašla ani v jiném partnerství. Přes to, že je komunikativní a ve společnosti bývala oblíbená, navazování vztahů s druhým pohlavím pro ni bylo vždy obtížné. ... *“pro mě to bylo těžký, už když jsem byla mladá, když mi bylo nějakých těch osmnáct. Ted’ už mi je o dvacet let víc a je to jako čím dál tím horší“* ... Největší komplikaci vidí ve volbě partnerů. ... *“vždycky šáhnu vedle. Nebo nemam odhad, nebo se zamiluju do někoho, kdo prostě pro mě není vhodnej partner.“* ... *“Já to vždycky udělám tak jako bezhlavě a potom jsou z toho špatný následky.“*

Co se týká volby partnerů, vzniká dojem, že u paní E. působí jakási sebezničující tendence. Ukazuje se, že si vybírá partnery pro sebe ne příliš vhodné, což je možné deklarovat nikoliv pouze na otci jejího dítěte, ale také například na posledních dvou vztazích, které měla v obou případech s ženatými muži. Paní E. uvádí, že by si přála najít partnera, s nímž by mohla žít. Lze předpokládat, že ve své situaci hledá takového člověka, o kterého by se mohla opřít a podělit se s ním o své starosti. Nehledá tedy muže, s nímž by se mohla občasně setkávat pro potěšení, ale skutečného partnera. Přes to ji něco imponuje na mužích nezodpovědných, s ne příliš vyvinutým smyslem pro rodinu.

Respondentka se při volbě partnerů nechává silně vést svou intuicí. Intuitivně jí přitahují nezodpovědní muži, ačkoliv, jak sama uvádí, to pro ni mívá negativní následky. Určitým motivem takového počínání může být rodinná situace, ve které vyrůstala, v níž její život ovlivňovali dva muži, nevlastní otec, se kterým žila a její otec vlastní, ke kterému se uchýlovala, když se doma jak říká, pohádala. To nyní hodnotí negativně. ... *“vždycky, když jsem se doma pohádala, tak jsem šla za svým vlastním tátou a myslím, že to nebylo dobrý, když to vidím zpětně. Že jsem se s ním vlastně neměla ani stýkat, že na mě asi neměl dobrý vliv.”* V tomto případě je možné pouze uvažovat o tom, že paní E. imponují muži, kteří se chovají analogicky jako její biologický otec. Je možné je označit jako „sváteční“ muže. Tématem, které z této problematiky promlouvá, je hledání vlastní svobody ve vztazích s muži.

Paní E. neměla odvalu opustit zaměstnání, které nikdy nechtěla vykonávat. Nyní se dostala do situace, kdy má strach, že svou roli učitelky ve škole nezvládá odpovídajícím způsobem. *„Mam špatný pocit ze sebe, že špatně učím, protože ty děti mě neposlouchají, a mam pocit, že nemam tu autoritu, kterou bych měla mít jako učitelka.”* Přitom by ale tuto situaci potřebovala vyřešit, neboť se pro ni stává neúnosnou. Je patrné, že zřejmě ze strachu o existenční zabezpečení rodiny, (paní E. splácí hypotéku na byt), nedokázala již dříve ze zaměstnání odejít. Nesvobodně, pod tíhou zodpovědnosti jednala na úkor sebe a vlastních možností. Možnosti paní E. byly překročeny, paní E. má nyní pocit, že si vzala příliš velké sousto. Deprese jí neumožňuje jednat ve prospěch vyřešení situace, což stále více podvrací její sebevědomí. Její deprese, kterou žáci vyzorovali, vede i k tomu, že u nich nemá autoritu, vzniká tak „bludný kruh“.

V současné době není paní E. umožněno být ve světě tak, jak by jí to bylo vlastní, nežije ve svobodném a zodpovědném naplňování svých životních možností.

Budoucnost pro ni však zůstává otevřena, vyjadřuje nespokojenost se svou situací a také přání, která má do budoucna.

2.2.4 Rozhovor s paní A.

Paní A. byla při rozhovoru sdílná, avšak měla tendenci hovořit spíše o rodinných příslušnících než o sobě. Často odbíhala od tématu.

Paní A. je ženou, která poměrně nedávno nastoupila do důchodu a cítí se velmi opuštěná. V současné době okolo sebe nemá mnoho lidí, se kterými by mohla pravidelně rozmlouvat.

V podstatě celý život žije v manželství, ve kterém není příliš spokojená. Její vztah k manželovi se dá charakterizovat jako závislý a podřízený. Několikrát v průběhu rozhovoru opakuje, že její muž je „*takovej razantní*“, přesto však v manželství setrvává, nerozvedla se prý spíše kvůli dětem. O sobě paní A. hovoří jako o lehkovážné, zatímco manžel byl ve vztahu vždycky ten, „*co všechno zařídil a vyřídil a poplatil.*“ U svého muže hledala paní A. spíše jistotu, kterou jí dává dodnes. „*Ted' už je to určitě jistota, jenom, se dá říct, no.*“

Jelikož respondentka zůstává dlouhodobě ve vztahu, v němž se necítí příliš dobře, lze v jejím případě hovořit o neautentickém modu bytí. Přesto, že na jedné straně není se svým dosavadním způsobem života zcela ztotožněná a spokojená, vyjadřuje na druhé straně odevzdanost vůči situaci. Muž paní A. zřejmě doma despoticky vládl, byl pro ni však také, jak říká, jistotou a tím, kdo vždy vše řídil a udržoval v chodu. „*On vždycky všechno drží tak nějak zkrátka, aby to všechno klapalo, kdežto já jsem byla taková jako pryč.*“ Zdá se, že tím byla posilována její závislost na manželovi, ke které, jak se ukazuje, měla paní A. od počátku sklon. Již její způsob odchodu z domova v mládí vyvolává dojem, že nebyla dostatečně připravena k soběstačné existenci ve světě. Paní A. byla vychována babičkou, a jak uvádí v rozhovoru, věděla, že pokud jednou odejde, zavřou se za ní dveře a už nebude moct zpátky. Myšlenka, že by se odstěhovala někam na ubytovnu, pro ni byla nepředstavitelná. Zřejmě proto vyřešila situaci sňatkem. „*Vlastně jsem se přivdala k tomu mému muži do rodinného domku v Ďáblicích.*“ Příchod dětí pak znamenal pro paní A. stvrzení jejího osudu. Manželovi paní A. patrně mocenská pozice ve vztahu vyhovovala a po své ženě vyžadoval jisté úsluhy. ... „*on požaduje obsluhu takovou jako, podej mi tohle, otevři okno, zavři okno, udělej mi šťávu, uvař mi tohle... To on to dokáže v leže ze mě vydundat. Ted' už jsem si na to zvykla, ale bylo to hrozný ze začátku no... Já jsem mu posluhovala celej život, ale nechtěla jsem.*“ Motivem k tomu, aby paní A. jednala na úkor sebe samé, mohla být právě jistá existenciální závislost na manželovi a pocit zadluženosti vůči němu. Ve skutečnosti

se paní A. ale zároveň soustavně zadlužovala vůči sobě. Její způsob bytí byl téměř výhradně celoživotně bytím pro druhé, i když za silného pocitu nevole a nesvobody. Stejně, jako se paní A. podřizovala svému manželovi, podřizovala se i vlastním dětem. Nesvobodně se věnovala péči o děti, po kterých v podstatě sama netoužila, bylo to přání jejího muže. Její první depresivní fáze byla spojena s narozením syna. Drtilo ji zejména vědomí toho, že je na ní někdo závislý, že ji někdo potřebuje. „*Mě to hrozně vadilo*“ ... konstatuje, ovšem vychází najevo, že se tomu se vším všudy podřídila a porodila ještě druhé dítě.

Paní A. dlouhodobě trpí pocitem nesvobody, několikrát v rozhovoru uvedla, že by nejradši byla sama. Jak dodává, ... „*možná je to tím, že jsem nikdy od patnácti nebyla sama, víte, že bych jako cejtla tu svobodu*“....

Respondentka by na svém současném životě nyní neměnila už nic. Ovšem poměrně dobře si umí představit, jak by asi prožila svůj život, pokud by dostala takzvaně druhou šanci. „*Manžel mé dcery má tetu, je jí asi sedmapadesát, je svobodná, bezdětná, a celej život jezdí do zahraničí. Dvakrát, třikrát do roka si prostě vyjede někam třeba na lodi... To by se mi taky líbilo*“... „*No já bych se nevdala... Možná že bych chtěla jedno to dítě, a doufala bych, že by to byla dcera... A byla bych nejradši sama no.*“

To co je pro paní A. bývalé, s tím je smířena, spíše než spokojena. Je si vědoma toho, že svůj život podřídila přáním a potřebám svých blízkých, zároveň si však uvědomuje nevratnost této skutečnosti. „*Ale tak už ten život jsem si takhle... už neprožiju novej*“...

V současné době je respondentka opět depresivní a okolní svět se pro ni uzavírá. Nedokáže naplňovat své životní možnosti a ví, že svůj životní čas neprožívá svobodně a podle vlastních představ. Na tuto situaci však pohlíží s odevzdaností a smířeností.

K budoucnosti nevzhlíží paní A. jinak. „*Já už nic nečekám*“... Svůj životní úděl zdá se bere jako danost, na níž se nemůže aktivně podílet. Tím opouští sebe samu a jakoby s pasivní distancí na svůj život pouze pohlíží. Zříká se autentického, jí vlastního prožívání a svých životních možností. Provinění se vůči sobě a zadluženost vůči životnímu času, který byl paní A. vymezen, je u ní vysoká. Depresivní onemocnění je zde nasnadě.

2.3 Souhrnná analýza rozhovorů

Z výše analyzovaných rozhovorů vyplývá, že u jednotlivých pacientů existují některá společná témata. Důležité společné téma se ukazuje v oblasti rodinných vztahů, z nichž jednotliví účastníci výzkumu pocházejí. Rodinné vztahy v primární rodině jsou ve všech případech narušeny a lze je hodnotit jako nekvalitní. Tyto vztahy ovlivnily více či méně negativně sebepojetí respondentů. Z rozhovorů je možno usoudit, že velmi silně bylo narušeno sebepojetí zejména u slečny G., která subjektivně, opakovaně hodnotí své sebevědomí jako velmi nízké, přičemž ho dává do spojitosti se svými vztahovými problémy. Avšak negativní sebepojetí je přítomno i u paní A.. Byť subjektivně nereflektováno, ukazuje se v submisivní pozici, v níž paní A. v manželství dlouhodobě setrvává.

Další společné téma, které v podstatě navazuje na téma předchozí je, že současné vztahy a vztahové možnosti všech dotazovaných jsou taktéž narušeny. Ukazuje se, že jednotliví účastníci mají sníženou schopnost vytvářet a udržovat si ve svém životě plnohodnotné vztahy. Motivem jsou zřejmě zkušenosti nabyté v dětství, v primární rodině.

Depresivní onemocnění lze v této sondě shledat jako silně tematicky provázané s jistou zacykleností, která se točí v oblasti nespokojenosti s mezilidskými vztahy.

Ve dvou případech, u pana V. a paní A., lze sledovat dlouhodobé setrvávání ve zcela neuspokojivém partnerském vztahu. Patrně v souvislosti s věkem je u obou těchto respondentů přítomna apatie a odevzdání se této situaci. Naopak slečna G. a paní E., které můžeme charakterizovat jako mladé, vyjadřují nespokojenost ohledně svých partnerských vztahů či vztahů obecně. Je možno hovořit o tom, že v jejich slovech je přítomna touha po změně.

Za zmínku stojí jistě také fakt, že přes veškeré vztahové peripetie, považují téměř všichni dotazovaní vztahy s druhými lidmi za velmi důležité. Pouze pan V. se v tomto ohledu vyjadřuje výhradně negativně. Zdá se, že jeho důvěra v mezilidské vztahy byla zcela podlomena.

Z naší sondy je patrné, že jednotliví účastníci mají negativní vztahové zkušenosti z primární rodiny a téma nekvalitních mezilidských vztahů se jako nit táhne jejich životy. Což je subjektivně potvrzeno i respondenty. Depresivní onemocnění je u nich narušenými vztahovými možnostmi ovlivňováno či prodlužováno. Jinak řečeno, úroveň kvality vztahů zúčastněných, ovlivňuje jejich psychické zdraví.

V rozhovorech nelze přehlédnout některé významnosti v oblasti existenciálů. Nyní jsme se zabývali zejména existenciálem spolubytí, přesuňme se však dále, do oblasti autentického a neautentického bytí ve světě. Jednoznačně společným tématem je u všech zúčastněných pacientů neautentický, nevlastní způsob prožívání. Rozdílnost je přítomna pouze v tom, jak dlouho takto daní jednotlivci žijí. Neautentické bytí poukazuje k nesvobodě, jinak řečeno k nemožnosti svobodně a zodpovědně naplňovat životní výzvy. To ve všech případech vedlo k zadluženosti vůči sobě a svým životním možnostem, což je zas provázáno s existenciálem viny, respektive provinilostí vůči sobě. Patrná je taktéž zúžená možnost být sám pro sebe, která se ukazuje ve všech rozhovorech.

U Pana V., paní E. a paní A. je nápadné to, že se jejich každodenní bytí odehrává zejména v modu obstarávání. Zvláště je tak tomu u pana V. a paní E.. Vzpomeňme na přesčasy, které pan V. neustále slouží v zaměstnání a nedostatek volného času, který mu pro sebe zbývá. Paní E. zas hovoří o „velkém soustu“, které si na sebe vzala a o pocitech přetížení.

Rozdíly nalezneme v rovině otevřenosti vůči lidem a vztahovým možnostem. Jak jsem uvedla výše, u slečny G. jsou vztahové možnosti spíše narušeny, nežli uzavřeny. Obdobně to vnímám též u paní E.. Avšak u pana V. se zdá být přístup k lidem zcela uzavřen.

Dále lze posoudit také otevřenost či uzavřenost v rámci existenciálu časovosti. Časovost, jež se skládá z minulosti, přítomnosti a budoucnosti prožívají respondenti rozdílně zejména v případě budoucnosti. Pro pana V. a paní A. je, jak vyplývá z rozhovorů, budoucnost uzavřena. Jako společné téma lze spatřit odevzdanost a pasivitu s níž pohlížejí na své budoucí životní možnosti. Podobně se na toto téma také vyjadřují. Pan V., „*Já už po žádných změnách netoužím*“. Paní A., „*Já už nic nečekám*“.... Zatímco slečna G. i paní E. mají představu o tom, jak by jejich budoucnost měla v optimálním případě vypadat. Shodné je však prožívání současnosti, tu všichni čtyři respondenti mívají, jen slečna G. a paní E. jsou si však toho plně vědomy a vyjadřují nad současným životem svou nespokojenost. Jako společné je možno hodnotit prožívání stávajícího životního času v izolaci a zúžené otevřenosti vůči světu.

2.4 Diskuse

Úvodem bych ráda podotkla, že v diskusi jsou zohledňovány zejména pohledy daseinsanalyticky orientovaných autorů na problematiku, která je tématem této práce. Ovšem pro představu čtenářů je možno uvést například pohled hlubinné psychologie na souvislosti mezi interpersonálními vztahy a vznikem deprese. Psychodynamicky orientovaní autoři dávají depresivní onemocnění často do souvislosti s tzv. depresivní osobnostní strukturou, která je charakterizována, jak uvádí Jan Poněšický, vědomou či nevědomou úzkostí ze ztráty lásky a ochrany. Jako druhou stranu mince hodnotí Poněšický silnou potřebu být milován druhými, výraznou tendenci přizpůsobit se ve vztahu a snahu eliminovat mezilidské konflikty.⁸¹

Vývoj depresivně strukturovaných pacientů dává výše zmíněný autor do souvislosti s vlivy v raném dětství, kde zejména působení matky, k níž si dítě utváří základní emoční vazbu, má na rozvoj struktury osobnosti důležitý vliv. Jak známo mnoho psychodynamicky orientovaných autorů v minulosti vytvořilo různé koncepty zabývající se vztahem dítěte k matce, či primárně pečující osobě. Patří mezi ně například Bowlby, Mahlerová či Winnicot.

Dle Poněšického vedou jak nadbytek, tak nedostatek lásky v dětství k fixaci a k neustálému hledání toho, po čem člověk toužil a nedostal nebo naopak dostával ve zcela neomezené míře. Depresivní pacient pak v závislosti na této fixaci postrádá smysl pro realitu a za své zdánlivě altruistické chování očekává vděčnost a přízeň. Autor jej charakterizuje jako člověka s tzv. neustále otevřeným emočním bankovním kontem.

Poněšický k tomu píše „*Tak, jak s dítětem jednají ostatní, jedná posléze i ono samo se sebou. Když dostalo málo lásky a jistoty, neumí si je v dostatečné míře samo poskytnout a tím více se stává závislým na ostatních. Takový člověk se ostatním lidem snaží zalíbit, pro ostatní se až obětovat, čímž jednak sníží pravděpodobnost odmítnutí a jednak nevědomě počítá i s vděčností.*“⁸²

Klinická psychologie při diagnostice depresivního onemocnění interpersonální vztahy v hlubším slova smyslu nezohledňuje. V oblasti etiopatogeneze deprese bývají obecně uváděny vedle biologických a genetických faktorů také faktory

⁸¹ Srv. PONĚŠICKÝ, J. *Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie*. 2. akt a rozš. vyd. Praha: Triton, 2004, s. 32.

⁸² Tamtéž, s. 34.

psychosociální, které ovšem nebývají podrobněji specifikovány (*MKN 10*, Svoboda, *Psychopatologie a psychiatrie*).

V předchozích analýzách jsem se pokusila za použití fenomenologicko hermeneutické metody prosvětlit prožívání vztahových možností čtyř depresivně laděných existencí. Mou snahou bylo abstrahovat od klinického obrazu depresivního pacienta a veškerých charakteristických projevů, které jsou brány v potaz při určování diagnózy deprese. Po vzoru daseinsanalyticky smýšlejících psychoterapeutů jsem se snažila mít při práci na paměti, že pokud chceme skutečně pochopit člověka a jeho bytí, je zcela nežádoucí nazírat na něj skrze zobecňující konstrukty a dogmata. Boss s odkazem na Heideggerovu fundamentální ontologii uvádí, že pokud chceme bytí jednotlivého člověka odhalit, jinak řečeno prosvětlit, nesmíme nikdy na tento pobyt (*da-sien*) uplatňovat a předem prejudikovat žádné předznamenané kategorie. Jedině skrze původní, svět otevírající a prosvětlující rozumění se nám může ukázat pobyt ve své jedinečnosti a pravosti.⁸³

Jednotliví pacienti mi umožnili nahlédnout do svého soukromí, do svých pocitů a jejich prožívání. Při výkladu jsem vycházela z jejich autentického vyprávění a snažila se porozumět významu slov, abych se dostala k samé podstatě sdělení. Tím vznikly čtyři výsledné analýzy rozhovorů, které vyjevují jisté významnosti v prožívání a naplňování vztahových možností jednotlivých respondentů. Máme tedy čtyři jedinečné obrazy prožívání vztahovosti depresivního člověka. Jednotlivé obrazy jsou specifické a rozdílné v závislosti na osobách, kterým náleží. Přesto je však možno shledat jisté podobnosti, které se objevují ve všech čtyřech analýzách. Například u respondentů vyšlo najevo deficientní prožívání současnosti. Za přílehlavé označení pro takové prožívání spatřuji „míjení současnosti“. V souladu s daseinsanalyticky orientovanými autory, nalezneme v kapitolách věnovaných depresivně laděné existenci záznam o podobném prožívání. Například Coundrau⁸⁴ takto charakterizuje vztah depresivního člověka k jeho současným možnostem a dále k časovosti dodává „*Tři ekstáze časovosti – minulost, současnost a budoucnost – nejsou depresivní osobě otevřeny rovnoměrně jako zdravému. Budoucnost je tak zatížena, že vlastně ztratila svůj nadějeplný smysl času. Současnost již nadále nelze dynamicky vyplnit, depresivní člověk nemá žádný čas „pro něco“, jeho čas uvázl a*

⁸³ Srv. BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie. Vybrané kapitoly I. a II.* Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985, s. 31.

⁸⁴ Srv. CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie.* Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998, s. 105.

má nekonečné trvání.“⁸⁵ Pavel Hlavinka píše „*Čas depresivního se již nenaplnuje oním kairologickým smysluplným otevřením se přítomnému, nýbrž je něčím, co nekonečně v mechanické chronologičnosti nesmyslně míjí.*“⁸⁶ Boss hovoří o zastavení času v případě melancholického prožívání časovosti a o pocitech nicoty.⁸⁷

Ohledně vztahu k budoucnosti respondentů v této sondě jsou patrné rozdíly. Budoucnost ztratila nadějeplný smysl pouze pro dvě osoby, což jsem v analýzách výše částečně spojovala s jejich pokročilejším věkem a s dlouhodobým setrváváním v neuspokojivých mezilidských vztazích.

Jako nápadný, ve všech rozhovorech se ukazující, lze spatřovat nevlastní, neautentický způsob bytí. Jinak řečeno všichni čtyři respondenti prožívají v současnosti svůj život ne vlastním způsobem, nenaplnují autenticky a zodpovědně své životní možnosti. Což se v našem případě týkalo zejména možností vztahových. Boss v této souvislosti hovoří o masivním zaclonění otevřenosti a oslovitelnosti u melancholického člověka pro to, s čím se takový člověk setkává.⁸⁸ Dále k tomuto dodává „*Není pro ně dáno nic současného, co by jim dokázalo říci ještě také něco jiného než to, co k nim promlouvá o jejich provinilosti.*“⁸⁹ V našich případech se téma provinilosti objevuje v podobě provinilosti vůči sobě, respektive zadluženosti vůči vlastním životním možnostem, přičemž opět dominují možnosti vztahové. Ovšem ani v jednom případě se nezdála být tato provinilost uvědomovaná, byla reflektována pouze nepřímo.

U tří pacientů můžeme vysledovat dlouhodobé sebezapírání, u nejmladší respondentky významně převládalo sebepodceňování. V návaznosti na tyto poznatky považuji za důležité upozornit na zajímavé úvahy nacházející se v díle Medarda Bosse. Ten se k nevlastnímu způsobu bytí u endogenních melancholiků vyjadřuje následovně „*Všichni tito lidé odmalička svými sobě danými životními možnostmi zaostávají za skutečnými nebo domnělými příkázáními ze strany svého spolusvěta natolik, že nikdy nebyli s to své existování usebrat a rozvinout do opravdově vlastního, plného sebe-bytí. Trvale a v krajní míře zapírali svou svéráznost, protože se nikdy neodvážili hazardovat přízní svých nejbližších.*“⁹⁰ Boss si pokládá otázku,

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ HLAVINKA, P. *Daseinsanalýza setkání filozofie s psychoterapií*. Praha: Grada, 2008, s. 103.

⁸⁷ SRV. BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie. Vybrané kapitoly I. a II.* Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985, s. 300.

⁸⁸ SRV. Tamtéž, s. 299.

⁸⁹ Tamtéž, s. 300.

⁹⁰ Tamtéž, s. 302.

odkud se toto sebezapírání kvůli spolusvětů bere. Jako možnou odpověď zvažuje dvě eventuality. První nabízí možnost vrozeného nedostatku schopnosti dospět v adekvátním vývojovém období k samostatnému sebe-bytí a odlišení se od ostatních. Druhá varianta zvažuje zásah určitých rušivých vlivů po narození člověka. Tyto sekundární rušivé vlivy by mohli spočívat v chybném chování vychovávajících osob a pozdějšího spolusvětů, které motivovalo pacienty k patologickému sebezapírání.⁹¹ V rámci diskuse považuji za zajímavé připomenout, že depresivní onemocnění u všech našich respondentů vzniklo v důsledku nekvalitních rodinných vztahů, které ovlivnili vztah dotyčného k sobě samému.

V souladu s tím, co píše ve svém díle Oldřich Čálek lze konstatovat, že pro vývoj dítěte v dospělého jedince, jsou důležité vztahy, ve kterých se vyvíjí. Spíše nežli o příčinách a následcích hovoříme v daseinsanalýze o motivech a tématech. Čálek uvádí, že pokud je způsob vztahování pro dítě významných osob vývojově nepříznivý, je dítě kontinuálně motivováno k nezdravému utváření.⁹² K tématu autor dále píše „*Okolnosti, za kterých se ustavují některá raná vodítka, bývají tedy velmi pohnuté, nátlakové a znehodnocující. Rozvrhují bytí daného jednotlivce, které je pak později často neurotické nebo poznamenané tzv. poruchou osobnosti. Většinou nevznikají jednorázově, ale upevňují se opakováním, tak jak se stále vracejí obdobné projevy dospělých vůči dítěti.*“⁹³

Závěrem bych chtěla zdůraznit, že i daseinsanalýza vyzdvihla význam vztahovosti pro vznik depresivního onemocnění. Zejména vztahy v primární rodině se ukazují jako určující. Daseinsanalýza se přitom neomezuje na určité vztahové modely a schémata (jako psychoanalýza), ale vychází a zůstává u nezredukované výpovědi každého člověka individuálně.

⁹¹ Tamtéž, s. 303.

⁹² Srv. ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005, s. 209.

⁹³ Tamtéž, s. 211.

Závěr

V teoretické části práce byl nejprve představen dasinsanalytický pohled na člověka, od kterého se odvíjí celá tato práce. Následně se čtenář mohl seznámit s některými existenciálními, s nimiž bývá, daseinsanalyticky orientovanými autory, spojovány depresivní onemocnění. Dále bylo ukázáno, jak vnímá depresivně laděný světavztah daseinsanalýza a v neposlední řadě také popsáno depresivní onemocnění z hlediska klinické psychologie.

Přípravou na výzkumnou část je kapitola věnovaná fenomenologicko-hermeneutické metodě.

Výzkumná část práce se zakládá na čtyřech polostrukturovaných rozhovorech. V analýzách jednotlivých rozhovorů se ukázaly některé významnosti související s depresivním onemocněním každého jednotlivého respondenta. Při následné souhrnné analýze vyšlo najevo několik podobností. Bylo patrné, že všichni dotazovaní pacienti vyrůstali v rodinách, ve kterých převládaly nekvalitní, disharmonické vztahy, které značnou měrou ovlivnily jejich sebepojetí. Dále se ukazuje, že narušené vztahové možnosti u každého z nich nějakým způsobem stále pokračují a do velké míry také souvisejí s depresivním onemocněním, zejména jej prodlužují.

Zaměříme-li se na specificky lidské fenomény, můžeme spatřit, že deprese negativně ovlivňuje existenciál svobody, respektive svobodné a autentické naplňování vlastních životních možností. Také prožívání časovosti lze souhrnně označit jako deficientní. Ve všech případech se z hlediska naplňování životních možností jednalo o míjení současnosti. U dvou pacientů pak byla patrná také odevzdanost vůči budoucnosti. Existenciál viny se projevoval velmi obdobně, v modu provinilosti vůči sobě a svým životním možnostem.

Výše uvedená zjištění si nečiní nárok na zobecnění. Výzkumná sonda je koncipována jako náhled do prožívání vztahovosti u depresivně laděného člověka z pohledu daseinsanalýzy. Tato sonda je zamýšlena jako první krok ke zkoumání v dalších pracích.

Literatura

- ATKINSON, R. L. *Psychologie*. Přel. Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Brejlová. 2. akt. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3
- BOSS, M. *Nárys medicíny a psychologie. Vybrané kapitoly I. a II.* Přel. Oldřich Čálek. Bratislava: ObNV Bratislava I. Předmanželská a manželská poradna, 1985.
- BOSS, M. *Psychoanalyse und Da-seinsanalytik*. Zurich, 1957
- CONDRAU, G. S. *Freud a M. Heidegger Daseinsanalytická teorie neuróz a psychoterapie*. Přel. Oldřich Čálek. Praha: Triton, 1998. ISBN 80-858-57-48
- ČÁLEK, O. *Daseinsanalytický seminář*. Přednáška na téma: Vina. Praha: PVŠPS, 2011.
- ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-539-6
- ČÁLEK, O. Tělesnost a psychosomatika z hlediska daseinsanalýzy. In RŮŽIČKA, J. (ed.). *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-750-X
- HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Přel. Ivan Chvatík, Pavel Kouba. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008. ISBN 978-80-7298-048-3
- HEIDEGGER, M. *Die Grundbegriffe der Metaphysik. Welt-Endlichkeit-Einsamkeit*. Frankfurt: Vittorio Klostermann, 1983. ISBN 3-465-03310-8
- HEIDEGGER, M. *O humanismu*. Přel. Petr Kurka. Praha: Ježek, 2000. ISBN 80-85996-32-4
- HERETIK, A., HERETIK, A. jr a kol. *Klinická psychologia*, Nové Zámky: Psychoprof, 2007. ISBN 978-80-89322-00-8
- HLAVINKA, P. *Daseinsanalýza setkání filozofie s psychoterapií*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2132-3
- HOGENOVÁ, A. *Jak pečujeme o svou duši?* Praha: Universita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-395-5
- HOGENOVÁ, A. Příspěvek k filosofii těla. In RŮŽIČKA, J. (ed.). *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-750-X
- HUSSERL, E. *Idea fenomenologie*. Přel. Tomáš Dimter. Praha: Oikoymehn, 2001. ISBN: 80-7298-023-8
- MKN-10. *Duševní poruchy a poruchy chování*. Praha: Psychiatrické centrum, 2006
- PATOČKA, J. *Péče o duši II*. Praha: Oikoymenh, 1999. ISBN 80-86005-91-7
- PONĚŠICKÝ, J. *Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie*. 2. akt a rozš. vyd. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-459-4

REZEK, P. *Fenomenologická psychologie*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: PBtisk, 2008.

ISBN 978-80-903898-9-2

RŮŽIČKA, J. *Ego-analýza. Kritická studie*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-

398-1

RŮŽIČKA, J. *Péče o duši v perspektivách psychoterapie*. Praha: Triton, 2003. ISBN

80-7254-312-1

SVOBODA, M., ČEŠKOVÁ, E., KUČEROVÁ, H. *Psychopatologie a psychiatrie*.

Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-154-9

Příloha

Přepisy rozhovorů

Všichni účastníci výzkumu byli seznámeni s účelem využití poskytnutých rozhovorů. Veškeré rozhovory byly nahrány s výslovným souhlasem jednotlivých respondentů.

Rozhovor se slečnou G.

Slečna G., 24 let.

Dokončené má základní vzdělání, nyní je v invalidním důchodu.

ID má od 17 ti let.

Pochází z malé vesnice na Moravě, rodiče žijí spolu. Má tři sourozence.

Žije v podnájmu v Praze, má čtyři spolubydlící.

Pracuje v tréninkové kavárně.

(Před rozhovorem slečna G. komentuje vztah svých rodičů slovy „*neklape jim to*“ a dodává, že by bylo lepší, kdyby se rozvedli.)

Máte přátele, či blízké osoby, se kterými hovoříte o svých radostech i starostech?

Přátele moc ne. Nestýkám se skoro s nikým, jen zřídka. Většinou na ty starosti, co mě trápí, mám lidi z léčeben. Jako že vím, že mě vyslechnou. Vlastně všichni kamarádi, které mám, jsou z léčeben. Bojím se jít někam ven do společnosti a s někým se seznámit, s někým normálním, co chodí na školy a tak. Nevím, co mám říkat o sobě, nemám si ani s nima pořádně co říct. Spíš trávím čas sama, hodně sama, občas se i tak jako trochu izoluju.

A s těmi lidmi z léčeben se setkáváte ve svém volném čase?

No právě že strašně zřídka. Třeba mám jednu kamarádku, kterou jsem potkala v terapeutické komunitě, tak tu jsem viděla naposled před tři čtvrtě rokem. A potom mam ty kamarády z těch léčeben spíš v Brně, takže teďka jsem od nich hodně daleko, takže je vůbec nevidám, jenom si třeba napíšem a tak. Ale vím, že jim můžu napsat nebo že prostě ty lidi mám nějak, ale nemohu s nima jít ven.

Takže si tedy píšete...

No, tak jako já su ráda za ně... Ale vím, že su tak jako odstříhnutá od toho světa kolem. Já su asi samotář trochu...

Takže jsou dny, kdy jste ráda sama?

No já jak kdybych potřebovala nějaký svůj klid. A přitom se potom cítím strašně osamělá. Já nevim, já nemůžu najít takovou... (odmlka)

Myslíte míru kontaktu?

No jako že já bych třeba hrozně chtěla chodit do volejbalu, nebo někam zajít sportovat a být mezi těma normálníma lidma, ale nikdy se tam neodvážím. Protože jsou tam ti normální lidi, kteří se mě zeptaj, kam chodíš do školy a tak. Je vlastně snazší zůstat sama, jako že je mi vlastně líp, když se takhle straním. Ale někdy si připadám tedy strašně sama no. Jako mám takový svůj vlastní svět.

Prožíváte nějaký hluboký a dlouhodobý vztah? Mám na mysli vztah, který lze také charakterizovat jako pevný, spolehlivý, s častým kontaktem...

No tak asi s mamkou no, i když je na Moravě, takže si voláme spíš. Já tam nerada jezdím. Nevim, tak ona má teď taky starosti s bráchou, protože brácha má nějaký problémy taky, tak už nemá takovou trpělivost. Kolikrát si povídáme různě, i ona mi říká, jak se měla přes den a tak. Asi s ní jedinež, prostě já jí říkám snad úplně všechno. Nevim no, až možná to není dobře, jako že jak kdybych potřebovala mít od ní všechno schválený. Jinak tak jako asi s bratry, nebo s rodinou no. S tatškou moc ne. O tom jednom bráchovi vim, že ho mám nějak a že bude stát za mnou, když budu potřebovat. Jinak s lidmi z venku asi moc vztahy nemám.

A kamarádky, partneři?

(úsměv s povzdechnutím) No právě třeba ta kamarádka, s tou jsem se viděla už skoro před rokem. My o sobě víme, a vždycky si akorát napíšem, jak je nám mizerně, nebo prostě jak to zvládáme nebo nezvládáme. Obě víme, že nám pomáhá ten pocit jenom, že o sobě víme a že tady někde v Praze jsme, ale nejsme schopné se setkat, což já prostě nechápu. Ale já spíš žiju na takových pocitech právě, že i když se s těma lidma nevidám, tak vím, že třeba ten jeden kamarád z Brna, že tady je a že

když budu potřebovat, tak mu můžu napsat a on může napsat mě. Jinak asi nějaký ty intenzivní vztahy, že bych se s někým často setkávala nebo tak, tak to vůbec ne.

Takže i stou maminkou ta frekvence setkávání není příliš častá...

No setkávání se ne, ale telefonujeme spolu hodně často. To je člověk, se kterým mluvím furt.

A jak často tam tak jezdíte?

Tak třeba jednou za dva měsíce, ale teď se mi tam vůbec nechce a dlouho tam nepojedu, protože ten brácha je teď... byl na psychiatrii a napsali mu, že má nějaký bludy a je na tom hodně špatně, je nervózní a agresivní. A já... já to nezvládám, já prostě su ráda, (smích s ironickým povzdechnutím) když to přežiju sama se sebou. A když on je nervózní a řve tam na nás tak, prostě je mi z toho špatně. Tak prostě s nimi mluvím radši jen po telefonu. Nebo i ten chaos v té rodině, že prostě je tam taková nervozita pořád. Já tam přijedu a hned mám chuť se otočit a jet zpátky do Prahy... Přes ten telefon je to takové bezpečné.

A můžu se zeptat, jak jste odešla od rodičů? Bylo to z vlastní iniciativy?

Ne, to bylo... já jsem šla sem, do Prahy do terapeutické komunity, kde jsem byla deset měsíců. A jak už jsem byla tady v Praze, tak jsem věděla, že nechci domů a našla jsem si tu přítele. Pak jsme byli dva roky s tím přítelem, tak jsem prostě zůstala tady už. Já už když jsem byla na psychiatrii v Brně, tak jsem... byla jsem tam čtyři a půl měsíce, tak když jsem přijela na víkend třeba domů, tak mi začlo bejt hned tak mizerně, že jsem utíkala zpátky do té nemocnice... Po těch čtyřech a půl měsících mě propustili a já jsem věděla, že když půjdu zpátky domů, tak to bude úplně to samý, že ty čtyři měsíce prostě neměly vůbec žádný smysl... Jsem prostě strašně ráda, že bydlím mimo, mimo ně.

Považujete vztahy s druhými lidmi za důležité? Myslím tím zejména pro Váš život...

No... (jemný smích) určitě. Ale nevim no, záleží na tom, s jakými lidmi. Jako ty vztahy co mám, ty co jsou pro mě důležité, jako mám nějaký vztahy, co jsou pro mě důležitý, tak ty si chci udržet a... Tak já si nedokážu představit, že bych byla úplně sama... No jsou ty vztahy důležitý, strašně. A kór jako nějaký partner, to je úplně

nejdůležitější. No, jenže já mám tendenci být závislá na něm potom. Nevím no, prostě mi strašně záleží na tom, aby mě měl někdo rád a aby prostě, když mi bude blbě, aby mě někdo podržel.

Jak v současné době trávíte svůj volný čas? Mám na mysli nejraději, popřípadě také nejčastěji... Dále také s kým a jak tomu bylo v minulosti?

Jak trávím teď volný čas, to není nic slavného teda. Když nejsem v té kavárně, to je vlastně moje jediná taková činnost a povinnost, tak jsem doma, u počítače, nebo si občas přečtu nějakou knížku, poslouchám hudbu, a to je všechno. Vlastně jsem pořád jenom na počítači, koukám na filmy. Filmy mi nějak pomáhají zvládnout ten den. Prostě se dívám na ten film a vžiju se do něj a nemusím přemýšlet nad sebou. A nevydržím teda když je tam ticho v tom pokoji... Když je ticho, tak se mi začnou honit takové myšlenky, jak je život zbytečný a takhle. Dřív jsem hodně jezdila na bruslích kolečkových, což mě strašně bavilo. To já miluju kolečkové brusle. A kreslila jsem, i když mi bylo hodně špatně, i v úplně těch nejhorších chvílích jsem kreslila. A teď, když je mi nejhůř, tak nedělám vůbec nic. Jen si zalezu do postele a brečím. A hodně mě baví focení, chodit na procházky a fotit... což teda teď taky už nedělám a já nevím proč. Hrozně ráda bych třeba chodila na volejbal. Víím, že by mě to hrozně bavilo. Tam jsem chodila dřív na základce... Hm, tak to by bylo fajn no...

Chodila jste někdy do arteterapie?

No v Brně no, před čtyřma, před pěti lety. To mě strašně bavilo no... to bych teď mohla chodit do Baobabu, nebo jak se to jmenuje, jenže já nejsem schopná se k ničemu odhodlat. Jako já mám takový pocit, že je všechno zbytečný. Hrozně často mám potřebu, aby tam šel se mnou aspoň na poprvé někdo, jako někdo, kdo by mě doprovodil. Potom už bych tam jako zkusila chodit sama, ale takhle prostě přijít někam mezi cizí lidi, to je nejtěžší no.

Je v tom tedy strach z cizích lidí i odhodlání, rozumím tomu správně?

Já kolikrát se necítím dobře v tom, jak vypadám a jaká jsem. Mám pocit, že jsem divná a nevím, jestli mezi ty lidi zapadnu...

A co ti spolubydlící, dáte si spolu někdy kafe třeba?

Ne to vůbec ne, já vůbec ani nevím, jak se jmenují. ...Já vlastně strávím na pokoji hrozně moc času, nevycházím skoro vůbec a ti ostatní taky ne. Já si vlastně nedokážu představit, že bych bydlela s někým, kdo by se semnou bavil a kdo by mi mohl zaklepat na ty dveře... Byla bych vlastně nervózní, že může někdo zaklepat a říct, pojď tam a tam, já nevím no, já věčně nemám žádnou energii. ...Já mam pocit, že znám jen takový lidi, kteří buď mají nějaké problémy, nebo měli nějaké problémy, prostě lidi, kteří mi nějak jako rozumí no. Ono je snazší vyjít ven s těma lidma, kteří prostě o mně ví, že mám ty problémy. Protože já vim, že nemusím být veselá a že se nemusím přetvařovat a dělat jak je mně dobře a jak jsem strašně v pohodě.

Je pro Vás navazování vztahů v něčem problematické? Případně v čem?

Tak to je určitě no. Já vůbec nevím, jestli umím navazovat vztahy s normálníma lidma. Protože já většinou fakt ty lidi co znám, jsem potkala v léčebnách. A tam je to prostě takový jako, že se někdo zeptá, proč jsi tady? A ten mu odpoví a zeptá se na to samé a tak se bavíme o těch problémech. To prostředí je tam jiný a ty lidi se tam sblízej víc. A to je naše navazování vztahů. Já vlastně ani nikam nechodím, já nemám kde ty vztahy navázat. A i v té kavárně, to je vlastně tréninková kavárna, pro lidi jako jsem já, tak to je vlastně to samý... Jako že ty lidi maj nějaký problémy. Já ani nevím, kdo by o mě mohl mít zájem. Právě proto já se s těma lidma ani neseznamuju. Já nikam nechodím, jako do společnosti, protože prostě první, na co se člověk zeptá, je, co děláš, chodíš do školy nebo do práce, a já prostě nevím, co říct. Nemůžu jim tam začít povídat, že mam deprese a tak. Já prostě nevím, jak mam navázat ty vztahy... Fakt vlastně mam jen nějaké ty vztahy z léčeben.

Působí to na mě, jako byste měla hodně nízké sebevědomí, jako kdybyste se podceňovala...

Já mám dost mizerný sebevědomí. Myslim, že mi úplně ničí život. Prostě ničí mi úplně všechny vztahy. Protože já se pořád ptám, jestli mě má ten dotyčný rád a pořád si připadám strašně hnusná a odporná a vůbec prostě nevěřim tomu, že se mu můžu líbit. Také si říkám, že mě opustí kvůli tamté hezčí nebo tamté hezčí a celkově se bojím mezi lidi kvůli tomu, že jsem divná a taky hnusná. Zrovna v tomhle období, mám problém s tím, že jsem hnusná. Ani jsem nešla naposled do kavárny, protože jsem prostě nedokázala tam nějak před lidma fungovat... Mám pocit, že to

nesebevědomí mi úplně ničí život, ve všem, všechny ty vztahy a prostě kompletně... Když jsem se naposled rozešla s klukem, tak mi strašně chyběl někdo, kdo by mě měl rád. Já bych chtěla, aby mě měl rád takovou, jaká jsem, i když jsem prostě hnusná a já nevím jaká... a aby ze mě nechtěl mít někoho jiného. ...Já si stále říkám, proč by mě měl mít někdo rád, když mi teď bude dvacet tři a mám důchod, nemám školu, nemám práci, jako neživím se sama... Já prostě sama sebe strašně nesnáším.

Chtěla byste, aby se ohledně vztahů ve vašem životě něco změnilo? Případně co?

Já bych chtěla, aby se toho změnilo (jemný smích). Ono by se to všechno vyřešilo tím, kdybych si začala věřit. To by ty vztahy vypadaly jinak. A chtěla bych, aby když jsem s někým, abych se nenervovala věčně tím, že prostě hned si najde jinou a určitě mě podvede. Chtěla bych prostě mít takový nějaký normální vztah, kdy bych tomu partnerovi věřila, že mě může mít rád. A nebyly by tam věčný pochybnosti, nepotřebovala bych ho ujišťovat o tom, jak jsem strašná a příšerná a vnucovat mu to. A hlavně bych potřebovala nebýt závislá, protože když se zamiluju... Tak jsem prostě úplně v háji a jsem hrozně závislá na tom partnerovi. Stane se smyslem mého života, protože já žádný jiný smysl života nemám a protože mi přijde hrozně zbytečný ten život. A pak najednou mam pro koho žít a můžu něco pro někoho udělat. Což je prostě taky otravný pro ty druhý, když vidí, že... No tohle bych chtěla. Chtěla bych prostě normálně fungovat v tom vztahu, mít svoje koníčky, on aby měl svoje koníčky, abych nemusela viset furt na něm. A nějaký to sebevědomí bych chtěla mít a s těma kamarádkama by to chtělo častějc chodit ven. ...Ale hlavní jsou asi ty partnerský vztahy, ty vůbec nezvládám.

Přejete si, aby to bylo svobodnější?

Hm, abych nebyla tak upjatá na ty partnery...

Rozhovor s panem V.

Pan V., 53 let.

VŠ vzdělání, úředník, bez sourozenců, ženatý, jedno dítě, dcera.

Otec pochází z jižní Moravy, je VŠ vzdělaný, úředník.

Matka pochází z Krušných hor, má SŠ vzdělání bez maturity, úřednice.

(Ještě před rozhovorem Pan V. anamnesticky komentuje vztah a seznámení svých rodičů slovy „*Bohužel se potkali někde na té stavbě jak, kdysi bylo to NHKG a já to musím odtrpět.*“)

Máte přátele, či blízké osoby, se kterými hovoříte o svých radostech i starostech?

(kroutí hlavou) Ne.

Žádné blízké osoby?

Samozřejmě s někým se člověk musí stýkat, aby prostě v té práci přežil, protože potřebuje nějaké informace a podobně. Asi takhle, ale není to nic důvěrného...

Říkáte v práci... a v rodině nikdo takový není?

Ne.

Ještě bych Vás chtěla upozornit, že kdybych se ptala na něco, co je Vám nepříjemné, tak samozřejmě můžete říct, že nebudete odpovídat.

(přikývnutí)

Dobře. Cítíte se v tom osaměle?

Ne.

Je možné, že je to Váš záměr, nebo spíš hříčka osudu, která Vám jen není nepříjemná...?

Já bych neřekl ani záměr ani hříčka osudu, prostě to vychází z mé podstaty.

Dalo by se tedy říct, že jste samotářský...?

Ano. Introvert.

Býval jste takový vždycky?

Tak, začalo to v takových deseti, jedenácti letech.

Prožíváte nějaký hluboký a dlouhodobý vztah? Mám na mysli vztah, který lze také charakterizovat jako pevný, spolehlivý, s častým kontaktem...

Jako myslíte partnerský?

Třeba partnerský...

Tak akorát soužití s manželkou, ale to není nic radostného.... Tady se těžko odpovídá, protože jako introvert nevyhledávám žádné takovéhle vztahy.

A je někdo, od koho byste například mohl s důvěrou očekávat pomoc v případě potřeby?

Mohl bych očekávat pomoc od manželky, ale ne s důvěrou.

A jak tomu bylo v minulosti?

V podstatě jsem se vždycky musel jako nějak spolíhat na sebe.

Prožíval jste někdy v životě pevné a trvalé vztahy?

V podstatě jenom jeden, o kterém by se dalo říct, že jsem prožíval.

A to je ten současný?

Ne.

Považujete vztahy s druhými lidmi za důležité? Myslím tím zejména pro Váš život...

Ne.

To asi už tak trochu vyplývá z těch předchozích otázek... Napadá mě taková otázka... Máte pocit, že člověk si může vystačit v životě sám?

Pokud může ještě chodit a něco manuálně si udělat, tak ano.

Nerada bych Vás tlačila do nějakých svých představ, ale napadá mě k tomu další otázka... Nemyslíte si třeba, že je to pro člověka bezpečnější, nebo méně ohrožující, pokud si život nekomplikuje vztahy?

Takhle jsem o tom nikdy nepřemýšlel, ale myslím si, že v podstatě když by se to vzalo povšechně, tak je to naprostá pravda. Protože všechny vztahy končej vlastně tragicky (ironický smích).

Máte takovou osobní zkušenost?

No jistě. Jako nemyslím nějakýma sebevražďama nebo tak, ale myslím, že to až v nějaký nepřátelství a podobně přeroste i když to není třeba v partnerství. Když bychom to rozšířili na tu širší škálu tak tam prostě je nebezpečí.

Můžu se zeptat, jaké jste měl vztahy s rodiči?

No, chladnější.

Může už odtud pramenit nějaká nedůvěra v mezilidské vztahy?

To nevím.

A rodiče mezi sebou měli vřelý vztah?

Na to je dost těžké odpovědět, protože ať si to uvědomujeme nebo ne, tak my v podstatě do života svých rodičů až tak moc nevidíme. My vidíme jenom ten povrch a co je tam uvnitř, co se děje, až na nějaký ty extrém, jako je třeba domácí násilí nebo obrovský nevěry, ať už z kterýkoliv strany, tak člověk do toho nevidí. Protože, když by v podstatě do toho viděl, tak by do žádnýho manželství nikdy nešel (intenzivní ironický smích).

A jak jejich vztah působil na Vás, když budeme brát ohled na to, že se jedná o Váš subjektivní pocit?

Jak říkám, já jsem jako do jejich soužití až tak moc neviděl. Otec je už mrtvý a matka potom jako začala vyťahovat nějaký ty složitější situace, které já jsem nikdy předtím neviděl, nepostřehl je, byly mi jako zahaleny. Ale zase nevím, jesti to už není dáno nějakou její demencí, nebo něčím takovým. To se těžko posuzuje.

Pokoušel jste se navazovat vztahy v mládí, například s druhým pohlavím, nebo s vrstevníky celkově?

(odmlka) Já jsem měl tu smůlu, že když jsem chodil na základní školu, tak to prostě bylo dáno podle obvodu a na tu školu se prostě muselo chodit... A já jsem se díky vlivu matky dostal na jinou školu, než do které jsem příslušel. Takže já s těma lidma, co v podstatě byli kolem mě z těch domů, tak já jsem se s nima vůbec neznal. Takže jsem se částečně stýkal s lidma z jiného obvodu, s kterými jsem chodil do školy. Ale tam to zase bylo omezený, protože jsem musel chodit brzo domu.

Takže jste byl vlastně už situací trochu izolovaný?

Hm.

Jak v současné době trávíte svůj volný čas? Mám na mysli nejraději, popřípadě také nejčastěji... Dále také s kým a jak tomu bylo v minulosti?

Já vlastně v podstatě volný čas vůbec nemám, protože v práci jsem tak od sedmi a odcházím odtamtud tak mezi devatenáctou a dvacátou.

To musí tedy hodně vyčerpávat...

Vyčerpává to, šíleně. Ten rozsah tý pevný pracovní doby, ten je od sedmi třiceti do šestnácti, ale já prostě abych aspoň něco zvládl, tak tam musím takové přesčasy dělat. ...A to ještě neudělám všechno, to mám plno restů.

A víkendy Vám zbývají?

No víkendy jo, protože manželka s dcerou odjíždí k tchýni a tchánovi v pátek a vrací se v sobotu večer, tak já ležím a prostě nějak akumuluju. Protože nejsem schopen nic dělat. ...Případně se koukám na televizi, ale tu ani moc nevnímám.

Takže svůj volný čas trávíte většinou sám?

Hm. A v neděli odpoledne jsem chodíval za matkou....

Nyní už ji nenavštěvujete?

No ona se jí v sobotu stala příhoda, asi nějaká mrtvička... Tak jí odvezli do Motola na neurologii, kde teď leží...

Takže se teprve uvidí, jak to s ní bude dál?

(přikývnutí)

Tak to držím palce, aby to dobře dopadlo.

A když byste měl více volného času, čemu byste se rád věnoval?

Poslouchání hudby...

Máte rád hudbu? Vážnou?

I vážnou i moderní...

A v minulosti jste měl nějaké koníčky?

...Ve Svazarmu jsem dělal stolní tenis jeden čas a potom jsem dělal ve Svazarmu, tenkrát se tomu říkalo hon na lišku, teďko se to nějak přejmenovalo... Prostě byl člověk z té skupiny, který se někde schoval s vysílačkou, a ti ostatní měli přijímačky, to tenkrát byly jako obrovský... a museli podle signálu... toho schovaného najít...

A to už neprovozujete?

Ne.

Přestal být čas?

Přestal být čas, ano. To jsem dělal jako dítě, potom už přišla střední škola a už nebyl čas.

Býval jste hodně zaměstnáván jako mladý, musel jste doma hodně pomáhat?

...Vytěžován jsem byl, to jo...

Je pro Vás navazování vztahů v něčem problematické? Případně v čem?

(ironický smích) No tak jako introvertovi... To vám už nemusím nic říkat...

Charakterizoval byste se jako nespěšlý člověk?

Ano.

Míval jste komunikační problémy, nebo jste se spíše jen izoloval?

Spíš šlo o to, že jsem se izoloval.

Míval jste někdy pocit, že by Vám druzí lidé nemuseli rozumět, myslím v tom, jaký jste?

Hm.

Je možné, že jste se izoloval právě kvůli tomu?

Možný to je. Jeden psychiatr, kterému jsem říkal tenhle problém, jako že si s lidma v podstatě nerozumím... Tak ten mi namaloval takovou křivku, prostě jak je to IQ a říkal, vy jste tady, tak si s většinou lidí nemůžete rozumět.

Takže Vám to podal tak, že máte příliš vysoké IQ, na to, abyste si rozuměl s jinými lidmi?

Hm.

Cítil jste se Vy sám takto intelektuálně jinde, nežli ostatní lidé?

Hm, no já už jsem v jedenácti letech četl Čapka a Dostojevského. Protože babička byla na venkově správkyň lidové knihovny, tak já jsem tam s ní chodil a půjčoval tyhle ty knížky. Místo májovek a podobně, jsem četl tyhle ty.

Jak Vás vnímali rodiče, když jste četl v jedenácti letech Dostojevského?

Spíš mi nadávali, že se flákám a čtu si, asi takhle...

Působí to na mě, jak kdyby Vaše rodina byla spíše zaměřená na práci, než na nějaký Váš rozvoj a studium, může to tak být?

Může to tak být... Rodiče měli za městem zahrádku v nějaké zahrádkářské kolonii a v podstatě jsem tam s nima musel jako dítě chodit, takže jsem neměl kontakt s těmi svými vrstevníky...

A Vaše úspěchy, jako například to, že jste studoval vysokou školu nebo podobně, hrály nějakou roli?

Nevim.

Neproběhla ohledně toho žádná výraznější komunikace s rodiči...

Ne.

Chtěl byste, aby se ohledně vztahů ve vašem životě něco změnilo? Případně co?

Já už po žádných změnách netoužím.

Jak by měl vypadat vztah podle Vašich představ?

Já myslím, že nic takového nemůže ani bejt.

Ráda bych se Vás zeptala, jestli máte představu, jak Vaše samotářství vnímá Vaše manželka?

(odmlka) No, vnímá mě negativně.

Když jste se brali, tak to muselo být asi v něčem jiné... ?

...Já jsem se nechtěl ženit, nikdy. A nejenom z nějakých těchletých psychických důvodů, ale přímo i ze zdravotních důvodů, jako fyzických. A manželka po manželství taky zrovna dvakrát netoužila. A pak přišlo dítě a my jsme se rozhodli, že musí v něčem pevném vyrůstat. Navíc ten porod byl těžkej, dcera se přidusila a byla tam lehká mozková obrna...

To jste asi musel mít strach o to dítě...

No, tak já jsem se to snažil vnitřně moc nerozebírat, spíš jsem se snažil věřit v to pozitivum. Ona se narodila v Plzni a dali ji rovnou na dětskou JIPku. A když jsem tam byl poprvé, tak mi ošetřující lékař řekl, nevíme, jestli vůbec bude chodit. No a natolik jsme ji udrželi, že aspoň chodí na základní školu, ne nějakou speciální. ...Ona je hodně citlivá, hodně taková jako pomáhající ostatním... Tak si myslím, že na to jednou dojede a z toho mám strach...

Rozumím tomu dobře, že intelekt to nezasáhlo, pouze fyzický stav?

Ne intelekt taky, bohužel. Takže manželka jí nadávala, protože ona tohle není schopná pochopit. Nadávala do debilů, do idiotů, když si nemohla zapamatovat látku ve škole. Dcera už potom nevěděla, čím je...

Působí to na mě tak, že jste to nesl hodně těžce...

(přikývnutí) Je mi vším.

Myslíte si, že i tohle Vás utvrdilo ve Vašem pohledu na lidi?

Hm (přikývnutí)

Byla to zkušenost, která možná dovršila některé ty...

Hm (přikývnutí)

To je mi líto...

Nedá se nic dělat no... (hořký povzdech)

Ale asi to mohlo dopadnout mnohem hůř, a díky Vaší snaze to dopadlo dejme tomu na danou situaci dobře...

...No, ona v té nemocnici pak byla dlouho. To jsem vždycky tady skončil zaměstnání... Skočil jsem na rychlík, jel jsem do Plzně, tam do té nemocnice, trochu jsem s ní byl... protože po čase už nebyla v inkubátoru, tak jsem si jí vzal na klín, nebo tak nějak. No a v deset jsem vypadl z nemocnice a o půlnoci jsem byl doma.

Říkáte dlouho, můžete to upřesnit?

Tohleto chce vědomí zastřít, takže si nepamatuju...

Může být hlavním důvodem, proč setrváváte v manželství, Vaše dcera?

V podstatě ano.

A máte hezký vztah s dcerou?

Já myslím, že jo...

Rozhovor s paní E.

Paní E., 37 let

VŠ vzdělání, učitelka, rozvedená, jedno dítě, dcera.

Rodiče jsou rozvedení, má nevlastního bratra z matčina

druhého manželství a dvě nevlastní sestry z otcova druhého manželství.

Matka architektka, nyní v důchodu, otec lékař, nyní v důchodu.

(Svou anamnézu paní E. doplňuje komentářem, v němž uvádí, že nikdy v podstatě učit nechtěla, pedagogickou fakultu vystudovala kvůli jazykům, které ji baví, má aprobaci na angličtinu a němčinu. Učit začala z důvodu, že nemohla najít odpovídající uplatnění. Ohledně svého manželství podotýká, že krátce po svatbě odletěla do Ameriky, kde se svou malou dcerkou žila 1 rok, po návratu do Čech požádala o rozvod. Musela se před manželem skrývat, neboť jí vyhrožoval, že jí dceru unese. Odstěhovala se do města na severu Čech, kde si sehnala práci. Nyní žije nedaleko Prahy, koupila si byt na hypotéku.)

Máte přátele, či blízké osoby, se kterými hovoříte o svých radostech i starostech?

Určitě ano. Jednak mám dobré vztahy s rodiči, takže se můžu svěřit mamince, nebo tetě, komukoliv. Myslím, že přátel mám taky hodně, těch dobrých přátel, kterým se můžu svěřovat se svými problémy.

Dobře, bylo to tak vždycky v průběhu Vašeho života?

Určitě ano.

Prožíváte nějaký hluboký a dlouhodobý vztah? Mám na mysli vztah, který lze také charakterizovat jako pevný, spolehlivý, s častým kontaktem...

Teď žádný vztah nemám, už delší dobu. Vlastně od toho rozvodu, já jsem se rozváděla někdy v roce 2004, jsem žádného stálého partnera neměla. Asi dvakrát jsem se zamilovala, ale bylo to špatně, takže jsem sama.

Nemusí se jednat pouze o partnerský vztah, spíše jde o to, zda máte někoho, na koho se můžete opravdu spolehnout a obrátit se na něj i pokud budete mít velké problémy například...

Myslím, že mám hodně přátel, a že se můžu svěřit hodně lidem a dělám to teda taky.

V okruhu přátel a rodiny máte tedy pevné vztahy?

Určitě.

Považujete vztahy s druhými lidmi za důležité? Myslím tím zejména pro Váš život...

Určitě. Určitě, jako vztahy jsou podle mě to nejdůležitější asi, co v životě mám. Ať už se jedná o vztahy mezi partnery nebo vztahy k dítěti, s dětmi nebo vztahy s rodiči. Asi to je to nejdůležitější. Nebo i vztahy na pracovišti. Když člověk má vztahy v pořádku, tak se cítí dobře.

Vycházíte dobře s lidmi? Máte pocit, že jste komunikativní?

Já jsem vždycky byla obklopená dobrými lidmi a myslím, že jsem měla vždycky dobré vztahy s lidmi... nevim, někdo říká, že nejsem společenská, ale já jsem si připadala, že jsem společenská, byla jsem oblíbená v kolektivech... I když možná taky jsem trochu introvert, jako že taky jsem si ráda zalezla s knížkou... Nevim, ale spíš bych se viděla jako člověka co je společenský, co je rád s lidmi.

Jak v současné době trávíte svůj volný čas? Mám na mysli nejrady, popřípadě také nejčastěji... Dále také s kým a jak tomu bylo v minulosti?

...Volný čas... mě teď poslední dobou zaměstnává hodně ta moje práce. Pořád sedím nad učebnicemi a pořád se snažím dělat nějak přípravy, protože mám problém se soustředním a se zapamatováváním si věcí a nějak jakoby ten čas spíš ubíjím, než abych si to plánovala, a vím, že to je špatně. Takže tak nějak jsem se přestala věnovat nějakým svým zálibám a asi jediný, co jsem si uchovala, je, že chodím na volejbal jednou týdně... Nebo když výjimečně mi zbude čas tak si čtu nebo koukám na televizi.

A jak tomu bylo v minulosti, mívala jste více času na svoje koníčky a jakým koníčkům jste se věnovala v průběhu života?

No asi jsem nejvíc jako se věnovala tomu sportu, protože mě vždycky fyzická aktivita dělala dobře... Jezdila jsem na kole, chodila jsem ráda ven, na procházky. V zimě jsem chodila lyžovat, bruslit, ale taky jsem si četla někdy. Nebo jsem chodila ven, hlavně jako s přáteli, kamkoliv, na výstavy, do kina...

A pokud byste měla v současné době více času, tak byste se ráda věnovala čemu? Sportu například?

Asi tomu sportu a i dceři no, třeba bychom spolu mohly někam vyrazit, na nějakou výstavu...

A dceři je nyní kolik?

Teď jí bylo jedenáct...

A máte hezký vztah?

Mám pocit, že ano...

Je pro Vás navazování vztahů v něčem problematické? Případně v čem?

Navazování vztahů s muži máte na mysli?

Spíše obecně, ale můžeme se dostat i k těm mužům...

Já si myslím, že pro mě nebylo těžký se s někým seznámit a když třeba byla i větší společnost a nikoho jsem tam neznala, tak jsem se tam v pohodě zorientovala a mohla jsem tam komunikovat se všema... Takže jako myslím, že v tomhle nebyl problém, jako seznamovat se s lidma...

A seznamovat se s muži?

No, je to čím dál tím těžší no. Protože člověk stárne a už jako přece jenom... Jako pro mě to bylo těžký, už když jsem byla mladá, když mi bylo nějakých těch osmnáct. Teď už mi je o dvacet let víc a je to jako čím dál tím horší... Ale poslední dobou se necítím dobře, takže ani nepřemýšlím o tom, že bych se s někým chtěla seznamovat...

Já se vždycky seznámím s někým, kdo je prostě pro mě nevhodnej partner. A teď poslední dobou jsem měla zase špatný zkušenosti...

Máte pocit, že se Vám to nějak opakuje v životě? S těmi muži myslím...

No asi jo, vždycky šáhnou vedle. Nebo nemam odhad, nebo se zamiluju do někoho, kdo prostě pro mě není vhodnej partner. Nejdou do toho s rozumem, asi by bylo správný, nejprve si to nějak rozvážit a pak se zamilovat. Já to vždycky udělám tak jako bezhlavě a potom jsou z toho špatný následky.

Co myslíte, že se děje, že Vám to tak nevychází?

Co se týká těch posledních vztahů, si myslím, že to je tím, že to byli pro mě partneři nevhodní, protože oba byli ženatí. I když jsem věděla, že nežijou s těmi manželkami... Tak já nevím, co jsem si představovala... Že je opustí? ...To byla taková moje naivita, naivita z mé strany... Přece jsem nemohla počítat s tím, no...

Máte pocit, že Vaše depresivní naladění nějak souvisí s problémy s partnerstvím?

Tak může určitě no. Protože se cítím hrozně opuštěná a sama na všechno. Mám teda dceru, ale vychovávám jí sama, všechno musím řešit sama a vim, že prostě nežiju normálně, tak jako ostatní lidi.

To si umím představit. Také jsem vyrůstala jen s matkou a vím, že to neměla lehké...

...Ale nevím, co je lepší, protože moji rodiče se rozvedli, ale já jsem se stýkala i s tím vlastním otcem a žila jsem s nevlastním otcem. A dcera má jenom toho vlastního otce a já nemám partnera... Tak nevím, vždycky když jsem se doma pohádala, tak jsem šla za svým vlastním tátou a myslím, že to nebylo dobrý, když to vidím zpětně. Že jsem se s ním vlastně neměla ani stýkat, že na mě asi neměl dobrý vliv.

A Vy s vaší dcerou, máte nějakou oporu u jejího otce?

No moce ne, protože on nepracuje a vlastně je alkoholik, takže jako je to docela těžký no. On je i starší o dost... Dcera má i problémy, pokud maj vyplňovat povolání otce, tak ona se samozřejmě stydí za to, že nic nedělá...

Takže to, co teď intenzivně prožíváte, je pocit, že jste zůstala sama a že je toho na vás hodně?

(Přikývnutí) plus tu práci no. Hodně to na mě dopadá, že to nezvládám a mám pocit, že jsem se přecenila, že jsem si vzala moc velký sousto, že prostě na tohle povolání nejsem vhodná osoba a že bych měla dělat něco jiného... Mam pocit, že to nedělám dobře... Najednou mám takový pocity, že neumím vůbec nic a nemám tu odvahu říct, já tady končím, a zkusit hledat něco jiného. Protože vim, že je docela těžký sehnat práci a nevím, co bych dělala... Mam špatný pocity ze sebe, že špatně učím, protože ty děti mě neposlouchají, a mám pocit, že nemám tu autoritu, kterou bych měla mít jako učitelka. Mam ze sebe hrozný pocity.

Cítíte to tak, že byste v současné době potřebovala nějak povzbudit a zvednout sebevědomí, abyste se odhodlala k nějakému kroku...

Potřebovala bych vyřešit tu situaci no. Už je to jakoby neúnosný. Vědomě jsem se zřekla všech nějakých zábav a...

A hodně na tom dřeťe...

...chodím ze školy domu, ze školy domu a vlastně jenom sedím nad těma učebnicema a to není ten správnej postup, že jo...

Chtěla byste, aby se ohledně vztahů ve Vašem životě něco změnilo? Případně co?

Teď bych se potřebovala dát dohromady, vzpamatovat se a vrátit se k tomu, abych byla zase v pohodě jako dřív. A jestli se to stane, jestli se někdy vzpamatuju, tak potom bych ráda našla partnera, se kterým bych mohla žít. Ale jestli se to stane, jestli se mi to povede, nevím... Pan doktor mi dával devadesát procent šance...

To já bych Vám tedy také určitě dala...

Já nějak vidím všechno černě a strašně se pořád ponižuju a ničím sama sebe a nevím, proč to dělám...

Z toho, jak na mě působíte, mám dojem, že máte určitě naději se z toho dostat, jste příjemná a nějaká síla z Vás stále čiší...

Tak děkuju...

Rozhovor s paní A.

Paní A., 61 let.

SŠ vzdělání, technické zaměření, celý život pracovala spíše manuálně, nyní je důchodu. Vdaná, má dvě děti, dceru a syna a dvě vnoučata. Pochází z Prahy, kde také žije.

Rodiče též pocházejí z Prahy, rozvedeni. Otec vyučený zedník, ale celý život řídil náklad'ák. Matka vyučená prodavačka, pracovala na poště. Oba jsou již mrtví, oba zemřeli před rokem.

Po rozvodu rodičů vyrůstala u babičky, rodiče se rozvedli, když byla ještě hodně malá.

(Ke svému manželství uvedla ještě před samotným rozhovorem paní A. informaci, že se nerozvedla spíše kvůli dětem, ale má pocit, že by to možná bylo lepší, protože jak dodává „*Ten můj muž je takovej razantnější.*“)

Máte přátele, či blízké osoby, se kterými hovoříte o svých radostech i starostech?

No mam jednu, kamarádku se dá říct a to je všechno... Jinak přátele? Tak mam dvě sestry, tak jako těm si i postěžuju, ale přece jenom, ta kamarádka ví všechno... Stýkáme se málo kdy, ona hlídá vnoučata, já hlídám, ale známe se prakticky od těch osmadvaceti let... Takže celej život mam jednu no.

Takže ví víc i než manžel třeba?

No ví víc no...

Je to tedy člověk, se kterým se cítíte bezpečně a kterému můžete říct cokoliv?

Ano, ano, určitě no.

Prožíváte nějaký hluboký a dlouhodobý vztah? Mám na mysli vztah, který lze také charakterizovat jako pevný, spolehlivý, s častým kontaktem...

No manželství jedině no, manželství. Tak von i ten můj muž, ještě než jsme se vzali, my jsme se poznali v tanečních, takže hodně brzo, mě vždycky pomohl, vždycky jsem se k němu vracela a jako nebylo to špatný. Ale on je trošku takovej razantní, ale kdyby nebyl, tak já bych možná dneska bydlela pod mostem. Já jsem taková hodně lehkovážná a von vždycky byl ten, co všechno zařídil a vyřídil a

poplatil. Takže vždycky jsem se na něj mohla spolehnout, tak no... I když nechci tvrdit, že by byl zlatej, že by byl bezchybněj, to v žádným případě, ale je tam ta jistota no, určitě. Teď už je to určitě jistota, jenom, se dá říct, no. My už se tak známe, to je hrozný...

Považujete vztahy s druhými lidmi za důležité? Myslím tím zejména pro Váš život...

No mě teda určitě i chyběj, protože od té doby, co jsem v důchodu, tak jsem odříznutá a se dá říct, že nemám moc známejch. Mám jenom tu mojí známou, která taky nemá moc času kvůli svejm dětem. Hodně mi to vzalo, ten odchod z práce... Moc, jako moc... Já jsem z té rodiny šla lehkovážně do práce i vod dětí, vždycky jsem chtěla bejt jako sama za sebe. Vždycky mě to až zatěžovalo, ta starost nějaká. Já jsem radši chodila do práce celej život no. I když jsem byla sedm let doma teda s dětma, ale vždycky jsem radši byla v práci no... Kde byly ty lidi... To určitě pro mě bylo hodně důležitý, ten kolektiv... Určitě bych dokázala odejít i kvůli špatnému kolektivu, to bych teda určitě dokázala.

Necítíte se teď trochu osaměle?

No hrozně. Navíc ještě mi umřel pes... Já i s tím psem jsem se dostala do styku s lidma a najednou jsem zůstala zavřená doma. Já jsem byla pořád venku se psem. To mě teda úplně odrovnalo, když zemřel... My jsme vždycky k sobě nějak s tím pejskem tíhli. Takovej voříšek to byl černej... Vždycky, když jsem ztratila něco z té veřejnosti, tak mi to hrozně vzalo. ...Já jsem vždycky chtěla mít takovej ten větší kolektiv okolo sebe no... ...No a to můj muž, ten je rád sám, on je takovej... vždycky chtěl, abychom byli sami dva... On vždycky všechno drží tak nějak zkrátka, aby to všechno klapalo, kdežto já jsem byla taková jako pryč... Ale to už se časem všechno ustálilo... přišly ty děti a teď ty vnoučata...

Bylo Vám to někdy líto v průběhu manželství, že nemáte třeba více společných známých?

Mě to nějak ani nedošlo, že je nemáme. My jsme neměli společný známí nikdy vlastně no. Tak jemu to vyhovovalo takhle. Třeba ty lidi jak jezděj na ty grilovačky... tak to my ne, i když já bych jako ráda no. Ale asi bych s ním jela jen, kdybych si byla jistá, že to chce i on a že to jsou jeho známí... Ale aby to bylo z mé

strany, tak to bych radši nejela no. On je takovej, takovej morous je svým způsobem. On je i teďko silnej hodně, takže je spíš doma no... má asi 160 kilo.

Mohu se zeptat? Když jste se začala cítit depresivně, souviselo to nějak s Vašimi vztahy, nebo to mělo i jiné příčiny?

No, já jsem si to dřív neuvědomovala, ale když jsem zůstala doma, tak jsem zjistila, že můj muž, on dělá na IČO a vždycky si vydělal to je pravda, je často doma. To jsem dřív nevěděla. Já jsem vždycky ráno odešla, k večeru jsem přišla. Vždycky jsem měla vařino, to jsem vždycky nějak zajistila, a teď jsem zjistila, že on je doma a to mě úplně vodrovnalo, že tam budu s ním, doma... Protože on požaduje obsluhu takovou jako, podej mi tohle, otevři okno, zavři okno, udělej mi šťávu, uvař mi tohle... To on to dokáže v leže ze mě vydundat. Teď už jsem si na to zvykla, ale bylo to hrozný ze začátku no... Já jsem mu posluhovala celý život, ale nechtěla jsem. A teď když jsem s ním zůstala sama, bez těch dětí, tak mě to tak šíleně vadilo... Vždycky jsem všechno udělala, ale vadilo mi to.

A jaké to pro Vás bylo pocitově, co jste cítila?

Já jsem se cítila až taková uražená, že jsem takhle skončila. Já jsem myslela, že budu dělat dýl... A když on říkal, udělej mi tohle a tohle, tak jsem si vždycky říkala, pane bože, mám to zapotřebí? No ale mam no, bydlíme spolu, takže jinak to nebude ani no...

A máte nějaké vyhlídky do budoucna, nějaké koníčky...?

Já žádné nemám, ne... Tak mam koníčky vnoučata no... Já už nic nečekám...

Ještě mě tak napadá, uměla jste si v manželství říct, co byste potřebovala Vy?

Vždycky jsem se přizpůsobila, hm... Dokonce dcera mi našla místo o víkendech, my o víkendech nikam nejezdíme, jen někdy... a on mi na to řekl, co tady budu dělat sám, tak jsem to odvolala to místo, kvůli němu... On je takovej razantní, že jsem to nevzala. Proto jsem si ani neudělala řidičák, protože jsme vždycky měli jedno auto a on mě k tomu nepustil. To prostě tak bylo no.

Jak v současné době trávíte svůj volný čas? Mám na mysli nejraději, popřípadě také nejčastěji... Dále také s kým a jak tomu bylo v minulosti?

Já jsem u televize, často sama... My máme větší byt... Takže já mám svojí televizi... Nebo jedu k holce teda, nebo jedu pro malou do školy. Já nic jinýho nemam jako no.

S tou známou si píšeme maily, moc se nevidíme... Mam takovej jednoduchej život no. U televize a u počítače. Nic novýho, převratnýho není....

A vybíráte si nějaké specifické pořady, nebo je Vám spíš lhostejné, na co koukáte?

... Nemám ráda o dětech. Já nemam ráda pořady, kde jsou miminka. Takový ty rodinný pořady nemam ráda...

A s miminkama nemáte ráda proč?

No já jsem ráda, že mám už děti vodrostlý... Tu vnučku teda hlídám, ale většinou když je dcera doma s tím, že vona si zatím může něco udělat a já si s ní hraju... To jí nejvíc pomůže, že si s ní hraju... Jinak já moc ty děti... měla jsem dvě, ale to chtěl muž, já bych ani... nemusela mít no.

Kdybyste neměla děti, tak by Vám to nevadilo...

Nevadilo no, do dneška by mě to nevadilo. Manžel mé dcery má tetu, je jí asi sedmapadesát, je svobodná, bezdětná, a celej život jezdí do zahraničí. Dvakrát, třikrát do roka si prostě vyjede někam třeba na lodi... To by se mi taky líbilo... Je to buď anebo... takhle jsem se podřídila. Kdybych toho manžela nepotkala a neviděla takovej ten zájem z tý druhý strany o rodinu... Ale tak už ten život jsem si takhle... už neprožijuovej...

Je pro Vás navazování vztahů v něčem problematické? Případně v čem?

Pro mě ne, já jsem taková upovídáná, někdy až moc... Já se ráda bavim. Ale doma se moc nebavim, tam jsem u televize a mam ten počítač, ten mi hodně pomáhá. Jako že mam svůj vlastní...

Chtěla byste, aby se ohledně vztahů ve Vašem životě něco změnilo? Případně co? Jako s mým mužem?

Celkově, ale třeba i s Vaším mužem....

Tak s mým mužem asi ne, já bych to takhle nechala. To víte, kdyby byl štíhlejší, tak by víc chtěl jezdit na ty dovolené... Ale já ani nevím, jestli bych s jeho povahou chtěla mezi lidi, protože se mi stalo, že třeba na mě zakřičel před lidma na dovolené... Já bych to takhle nechala, už jsem si na to zvykla no. Kolikrát když slyším, že se muž utrhuje na ženu tak si říkám, pane bože, chudinka, já to znám. A divím se, že s ním je...

Když to slyšíte takhle z venku, štvete Vás to třeba, je Vám té ženy líto?

No je... Když to slyším z venku tak si říkám, jdi vod něj no...

Já totiž, jak jsem byla u té babičky, v tom je ten základ... Já jsem věděla, že když se od té babičky odstěhuju, že se mi zavřou dveře, že už nebudu moct zpátky a nedokázala jsem si představit, že bych šla někam na ubytovnu, to já bych nešla jako jo. Dneska jsou podnájemy, ale to dřív nebylo. Vlastně jsem se přivdala k tomu mému mužovi do rodinného domku v Ďáblicích. Prosim vás, do nějakýho jako půdního pokojíčku, a tam jsme čekali dlouho na byt, protože jsme neměli děti... A my jsme pak dostali byt i jako bezdětný, dvougaronku, protože jsme neměli nárok na větší. A v té dvougaronce se nám narodily dvě děti no... A pak jsem potkala po letech mého tátu, kterej měl za rohem čtyřpokoják a potom, když šel do důchodu tak s náma ten byt vyměnil...

Pak jsem dědila a všechno jsem rozdala, celý dětem. Ale můj muž dědil taky a ten si to nechal, ten to má na knížce...

A celkově tedy, změnila byste něco na vztazích, pokud byste mohla?

No já bych se nevdala... Možná že bych chtěla jedno to dítě, a doufala bych, že by to byla dcera... A byla bych nejradši sama no... možná je to tím, že jsem nikdy od patnácti nebyla sama, víte, že bych jako cejtila tu svobodu.... A užívala bych si víc... Možná, že bych chtěla mít jednu dceru... No ale neumím si to představit, jak bych to udělala, jak bych se o ní dokázala postarat, to nevím...

S čím vlastně byla spojena Vaše první deprese, s čím to bylo provázané?

S tím, když se narodil syn... s tím, že je na mě někdo závislý... Že mě potřebuje... Mně to hrozně vadilo, ale se všim všudy jsem se tomu jako...

...Podřídila jste se tomu a dala mu všechno, co jste mohla...? Podobně to asi míváte i s manželem...?

Ano, ano... Taková ta svoboda, ta zmizela no.

Takže Vaše deprese mohou být spojeny s pocitem nesvobody, rozumím tomu dobře?

No určitě no.

Jméno a příjmení autorky: Jana Hrunková

Studijní program: Prezenční studium

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Fenomén vztahovosti z perspektivy depresivně laděného člověka

Počet stran (bez příloh): 50

Celkový počet stran příloh: 25

Počet titulů české literatury a pramenů: 12

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 10

Počet internetových odkazů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Oldřich Čálek, CSc.

Rok dokončení práce: 2012

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby má bakalářská/diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne:.....

Uživatelé/ky potvrzují svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou práci využijí ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

JMÉNO, PŘÍJMENÍ	ADRESA	DATUM	PODPIS

Posudek vedoucího práce na bakalářskou diplomovou práci studentky Jany Hrunkové.
Vypracoval Docent PhDr. Oldřich Čálek CSc.

Jméno a příjmení studentky: Jana Hrunková

Obor studia: Psychologie

Název práce: Fenomén vztahovosti z perspektivy depresivně laděného člověka

Vedoucí práce: Docent PhDr. Oldřich Čálek CSc.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 50

Počet stránek příloh: 25

Počet titulů v seznamu literatury: 22

Jana Hrunková si téma práce zvolila iniciativně sama. Jde o tematiku aktuální a nanejvýš závažnou. Odpovídá studijnímu oboru a psychotherapeutickému zaměření, kde se chce studentka uplatnit. Jak výběr tématu, tak metoda jeho zpracování jsou originální a vykazují silný empirický potenciál. Autorka využila metodu kazuistického šetření.

Po stránce formálního zpracování studentka prokázala znalost odborného stylu při dodržování pravopisné normy. Dobře zvládla přiléhavé používání odborné terminologie. Velkou péči věnovala práci s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace). Cizojazyčnou literaturu využívá jen v překladu. Téma práce je formulováno jasně, rozčlenění textu je souměrné. Průvodní aparát (poznámky, přílohy, grafická úprava) je přehledný a funkční.

Co se týká Metod práce, pro dané téma se jeví jako vhodné. Fenomenologicky hermeneutická metoda není kvantitativní, ale její vypovídací hodnota je vysoká zejména u případových studií. Pro její využití je nutná zvláštní kvalifikace, kterou studentka prokázala. Jde o prvotní výzkumnou empirickou metodu, při jejímž nasazení studentka využila svých praktických zkušeností ze stážování v psychotherapeutické skupině. Východiskem je volný rozhovor s dotazovanou osobou podle seznamu záchytných bodů. Studentka jej sama koncipovala a zvládla jeho aplikaci.

Přístup autorky k procesu vytváření práce lze označit za vzorový. Při jejím plánování i realizaci postupovala iniciativně a samostatně. S vedoucím své bakalářské práce efektivně spolupracovala a vstřícně reagovala na rady a průběžné připomínky. Není proto divu, že cíle práce byly naplněny. Její text tvoří koncizní smysluplný celek, teoretická část je vyvážená s výzkumnou, kapitoly a subkapitoly na sebe logicky navazují.

Autorka dosáhla pozoruhodných a zajímavých výsledků. Jejich odborný vklad by mohl najít využití zejména v psychotherapeutické diagnostice a praxi, ale přispět i k rozšíření psychiatrického pohledu na depresivní onemocnění. Přínosem práce je zejména obnovené potvrzení toho, že narušené sociální vztahy nejsou jen důsledkem depresivního ladění, resp. onemocnění, ale především významným motivujícím faktorem etiologie v této oblasti. Tento důraz nebyl předem koncipován, ale získané poznatky jsou tím cennější. Publikáční výstup z hodnocené bakalářské práce by byl na místěv kategorii předběžných studií. Avšak její projekt je koncipován tak, že další platnost jejích závěrů prověří budoucí zpracování většího počtu kazuistik. Tento bod by se mohl stát i předmětem dotazování a diskuse při obhajobě.

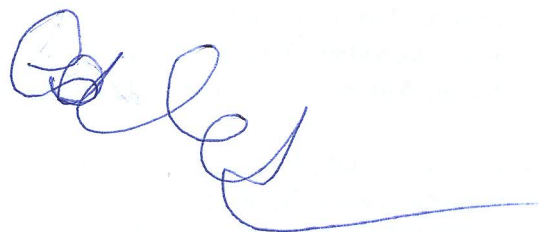
Pokud jde o celkové hodnocení práce, jejím kladem je účelná originalita přístupu ke zkoumání osob se závažným psychiatrickým onemocněním. Další její přednost spočívá v tom, že se danou tematikou zabývá v rovině vztahovosti, která je klíčová jak diagnosticky, tak psychoterapeuticky. Pozitivně je třeba vidět i to, že autorka projekt založila tak, aby jej mohla rozvíjet a poznatkově vytěžovat i v dalších pracích.

Za relativní nedostatek, který je možné napravit v budoucnosti, lze považovat prozatímní absenci rozsáhlejšího využití cizojazyčné literatury v originálu.

Bakalářskou práci Jany Hrunkové „Fenomén vztahovosti z perspektivy depresivně laděného člověka“ doporučuji k obhajobě s klasifikací VÝBORNĚ.

10. září 2012

Docent PhDr. Oldřich Čálek CSc.

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Jana Hrunková

Obor studia: Psychologie

Název práce: Fenomén vztahovosti z perspektivy depresivně laděného člověka

Oponent práce: Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 50

Počet stránek příloh: 25

Počet titulů v seznamu literatury: 22

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

1				
---	--	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

1				
---	--	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

1				
---	--	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

1				
---	--	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

1				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

1				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

1				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešení problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

1				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

1				
---	--	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

1				
---	--	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

1				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Otázka k obhajobě:

Jak by se dalo se sebranými daty dále pracovat?

Co si autorka myslí o důvodech deficientní současnosti u sledovaných případů, je tu nějaký společný determinant?

Předkládaná práce splňuje nároky kladené na bakalářskou práci. Autorka ve své práci zkoumá fenomén vztahovosti z perspektivy depresivně laděného člověka. **Téma práce je plně v souladu se studovaným oborem.**

Z formálního hlediska autorka v teoretické části prokázala schopnost práce s odbornou literaturou a systematického shromažďování informací o daném tématu. Ve druhé, empirické části práce pro svůj výzkumný cíl použila kvalitativní výzkumnou sondu. Autorka je stylisticky zdatná a v teoretické části popisuje všechny podstatné fenomény a pojmy spojené s tématem depresivního světa-vztahu. V praktické části své práce prokazuje schopnost použít fenomenologicko-hermeneutickou výzkumnou metodologii, sbírat data pomocí polostrukturovaných rozhovorů, systematicky kategorizovat data a srozumitelně je interpretovat. V práci neshledávám **vážné** obsahové či formální nedostatky. **Práci hodnotím jako výbornou a doporučuji ji k obhajobě.**

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Za největší přínos práce, považuji aplikaci Daseinsanalytického pohledu na problematiku depresivní symptomatologie.

Nedostatky formální a obsahové: Výsledky kvalitativní sondy jsou, dle mého názoru, příliš skromně prezentované a málo využitě. Dalo by se sebranými daty dále pracovat. Neškodilo by zkusit další kroky analýzy např. otevřené kódování a paradigmatické kódování tzn. hledat vztahy mezi centrálními kategoriemi a subkategoriemi napříč pomocí tzv. „zakotvené teorie“ apod.. viz. otázka k obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: **výborně**

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Datum, podpis:

11.9.2012

*
nehodící se, škrtněte